

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Pád komunistického režimu v roce 1989 v České Lípě

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice

Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání

7105R056 – Historie se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Václava Adamčíková**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Václava Adamčíková**
Osobní číslo: **P13000709**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Historie se zaměřením na vzdělávání**
Název tématu: **Pád komunistického režimu v roce 1989 v České Lípě**
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce si klade za cíl zmapovat a zanalyzovat průběh listopadové revoluce roku 1989 v České Lípě. Pozornost bude věnována též vývoji tohoto města na konci osmdesátých let a v první fázi demokratické transformace do svobodných voleb v červnu 1990. Práce bude založena na pramenném výzkumu, využity budou hlavně fondy a sbírky Státního oblastního archivu v Litoměřicích, Státního okresního archivu v České Lípě a Vlastivědného muzea v České Lípě. Studentka uskuteční rozhovory s pamětníky, od nichž by mohla též získat další relevantní dokumenty. Stranou pozornosti nezůstane ani dobový tisk.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Ash, Timothy Garton. Rok zázraků. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1991. 125 s. ISBN: 80-7106-021-6.

Blažek, Petr. Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. 1. vyd. Praha: Ústav českých dějin FF UK: Dokořán, 2005. 355 s. ISBN: 80-7363-007-9.

Hanzel, Vladimír. Zrychlený tep dějin: reálné drama o deseti jednáních: autentické záznamy jednání Občanského fóra a Veřejnosti proti násili s představiteli státní moci v listopadu a prosinci 1989. 2. vyd. Praha: Galén, 2006. 474 s. ISBN: 80-7262426-1.

Hvížďala, Karel. Výslech revolucionářů z roku '89. Praha: Primus, 2000. 1. vyd. 257 s. ISBN 80-85625-12-1.

Velký převrat či snad revoluce sametová?: několik informací, poznámek a komentářů o naší takřečené něžné revoluci a jejích osudech 1989-1992. 1. vyd. Praha: Progetto, 1999. 359 s. ISBN 80-86366-00-6.

Suk, Jiří. Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985-1990. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. 143. s. ISBN 80-85270-88-9.

Suk, Jiří. Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize: (od listopadu 1989 do června 1990). 1. vyd. Praha: Prostor, 2003. 507 s., [12] s. obr. příl. Obzor; sv. 50. ISBN 80-7260-099-0.

Thomas, Daniel. Helsinský efekt. Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu. 1. vyd. Praha, Academia: ČSDS, 2007. 322 s. ISBN: 978-80-200-1506-8.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu práce doc. PhDr. Jaroslavu Pažoutovi, Ph.D. za podnětné rady, připomínky, odbornou a metodickou pomoc. Dále bych ráda poděkovala rodině a přátelům za podporu během mého studia.

Anotace

Cílem bakalářské práce je zmapovat a zanalyzovat průběh listopadové revoluce roku 1989 v České Lípě. Dané téma popisuje mezinárodní politický vývoj a události v zemích východní a střední Evropy, které ovlivnily pád železné opony, dále je věnována pozornost vývoji města Česká Lípa od jeho počátku, v období osmdesátých let, a v první fázi demokratické přeměny až k listopadovým událostem roku 1989. Důraz je také kladen na 60. léta 20. století v Československu, dobu normalizace a na listopadové události v Praze roku 1989, které vyvrcholily pádem komunistického režimu v Československu a přivedly naši zem k prvním svobodným volbám roku 1990.

KLÍČOVÁ SLOVA

Občanské fórum, Československo 1989 - 1990, Česká Lípa, stávková akce, normalizace

Annotation

The aim of the Bachelor Thesis is to describe and analyse the duration of the Velvet revolution in 1989 in Česká Lípa. This Thesis describes the international political development and events in the countries of eastern and middle Europe which influenced the fall of the Iron Curtain. Furthermore, it is focused on the development of the town Česká Lípa from its beginning, in the period of the 1980s and the first part of the democratic transformation to the events in November 1989. The emphasis is put on the 1960s in Czechoslovakia, the period of normalization and the events in November 1989 in Prague which culminated by the fall of communist regime in Czechoslovakia and which led our country to the first democratic election.

KEY WORDS

Civil forum, Czechoslovakia 1989 – 1990, Česká Lípa, strike, normalisation

Seznam použitých zkratk

aj.	a jiné
ČNR	Česká národní rada
ČSL	Československá strana lidová
ČSS	Československá strana socialistická
ČSSD	Československá strana sociálně demokratická
ČSSR	Československá socialistická republika
DAMU	Divadelní akademie múzických umění
EU	Evropská unie
FS	Federální shromáždění
Ing.	inženýr
JUDr.	doktor práv
KAN	Klub angažovaných nestraníků
KC	Koordinační centrum
KSČ	Komunistická strana Československa
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
MěNV	městský národní výbor
mj.	mimo jiné
např.	například
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Severoatlantická aliance)
NDR	Německá demokratická republika
NF	Národní fronta
NV	národní výbor
OF	Občanské fórum
OV	okresní výbor
ONV	okresní národní výbor
SNB	Sbor národní bezpečnosti

SRN	Spolková republika Německo
SSM	Svaz socialistické mládeže
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
tzv.	takzvaný
USA	United States of America (Spojené státy americké)
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ÚV KSSS	Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu
VPN	Veřejnost proti násilí
VONS	Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Obsah

Úvod.....	9
1. Mezinárodní situace v Evropě	12
1.1 Sovětský svaz	12
1.2 Polsko	13
1.3 Maďarsko.....	14
1.4 Německá demokratická republika	15
1.5 Rumunsko	16
1.6 Bulharsko.....	17
1.7 Jugoslávie	18
2. Československo.....	20
2.1 Poválečné období.....	20
2.2 50. léta	21
2.3 Politická situace v 60. letech 20. století.....	22
2.4 Období tzv. Pražského jara	23
2.5 Období normalizace v Československu.....	25
2.6 Období 70. let v Československu	27
2.6.1 Charta 77	28
2.7 80. léta v Československu	30
2.8 Listopadové události r. 1989 v Praze.....	33
3. Česká Lípa do roku 1989	37
3.1 Počátky vzniku města Česká Lípa	37
3.2 Předválečný vývoj města	38
3.3 Poválečný vývoj	39
4. Listopadová revoluce v roce 1989 a 1. fáze demokratické transformace v České Lípě ...	40
4.1 Vznik Občanského fóra v České Lípě	40
4.2 Činnost Občanského fóra v České Lípě	44
4.3 Postoj KSČ	44
4.4 OF – šíření informací a zpráv	47
4.5 Rekonstrukce Okresního národního výboru v České Lípě (ONV).....	49
5. Volby 1990.....	51
5.1 Vznik politických stran.....	51
Závěr.....	55
Archivní prameny	56

Tiskem vydané prameny.....	56
Orální historie	56
Periodika	56
Literatura	56
Internetové zdroje	58
Seznam příloh.....	60

Úvod

Tato bakalářská práce prezentuje události související s pádem komunismu v roce 1989 v České Lípě. Téma jsem si vybrala záměrně, neboť tato už historická událost, se ještě dnes, po 27 letech, promítá do názorů, stanovisek a jednání mnohých lidí, se kterými se setkávám. S přihlédnutím k tomu, že jsem českolipskou rodačkou a celé toto období jsem osobně prožívala coby patnáctiletá studentka českolipského gymnázia, měla jsem už tehdy možnost seznámit se s názory a postoji lidí nejenom shodnými s těmi mými, ale mnohdy i diametrálně odlišnými. Proto také záměrem mojí práce bylo pomocí získaných a ověřených informací doplnit co nejobjektivnější obraz sametové revoluce v mém rodném městě - České Lípě.

První část práce se zaměřuje na mezinárodní politickou situaci ve „východních“ zemích se socialistickým zřízením, která vedla k pádu „železné opony“ a konci komunistické nadvlády. Další část se věnuje politickému vývoji Československa od padesátých let až po první svobodné volby v červnu r. 1990.

V hlavní části pojednávající o konci komunistického režimu v České Lípě se práce zabývá vznikem OF, které sehrálo v listopadových událostech důležitou roli a jeho činnosti nebo reakcí KSČ na politické změny v zemi. Krátce je zde zmíněna historie a vývoj města od jeho vzniku až do počátku 90. let 20. století.

Listopadové události r. 1989 v Praze pochopitelně ovlivnily politickou situaci v celé naší zemi. Každé město, obec nebo vesnice zareagovaly na zprávy o dění v Praze různým způsobem. Ve většině menších měst se přímo 17. listopadu vůbec nic nedělo. Podobně se události vyvíjely i v České Lípě.

Ráda bych zdůraznila, že obdobně jako i v mnohých jiných městech naší republiky, tak i v České Lípě, měli významný podíl na probuzení občanů z letargie tehdejší doby studenti spolu se skupinami protirežimně smýšlejících intelektuálů. Sama vzpomínám, jaký ohlas mělo v neděli 19. listopadu 1989 v České Lípě v tehdejším Velkém kině vystoupení pražských studentů, kteří zde informovali o situaci v Praze. Jejich podíl na rozšiřování revoluční atmosféry byl rozhodně nezanedbatelný. Revoluční atmosféra ovládla Českou Lípou i její okolí.

Moje bakalářská práce se ve svém kontextu snaží stručně zobrazit dobu nesvobody, komunistickou totalitu u nás a okrajově se zabývá i její stručnou charakteristikou v samotném Sovětském svazu (SSSR) a v tehdejších evropských zemích bývalého sovětského bloku.

Od toho se odvíjí naše vnitřní situace té doby i období vítězné sametové revoluce s akcentem na Českou Lípou. Ke psaní práce jsem využila dostupné dobové prameny, literaturu, fotografie a s pomocí metody orální historie byl uskutečněn rozhovor s pamětníkem tehdejších událostí.

Při psaní práce jsem se vedle řady dalších materiálů opírala o knihu *Rok zázraků* od Timothy Gartona Asha¹, *Helsinský efekt* od Daniela C. Thomase², *České země v evropských dějinách* od Jaroslava Cuhry³, *Labyrintem revoluce* od Jiřího Suka⁴, *Dějiny nové doby* od Věry Olivové⁵, *Konec nadějí a nová očekávání* od Lenky Kalinové⁶, *Evropa po roce 1945* od J. R. Wegse a R. Ladrecha⁷ a dalších. Rovněž jsem využila knih věnujících se historii států sovětského bloku, včetně těch, které měly přímý vztah k Československu a dokumentovaly dobu komunistického režimu. Při zpracování problematiky Československa jsem vycházela z publikací *Opozice, moc, společnost* od Milana Otáhal⁸, *Velký převrat či snad revoluce sametová* od Jana Měchýře⁹, *České země v evropských dějinách* od Jaroslava Cuhry, Jiřího Ellingera, Adély Gjuričové a Víta Smetany¹⁰. Při zpracování historie České Lípy jsem se opírala o knihu *Z dějin České Lípy* od trojice autorů J. Panáčka, M. Vojtíškové a L. Smejkal¹¹.

V České Lípě a na Českolipsku žije mnoho pamětníků, kteří se aktivně přičinili o přechod od komunismu k demokracii. Mezi těmi, kteří se nesmazatelně zapsali do podvědomí obyvatel města, byli např.: Roland Schür (v r. 1989 ředitel Správy kin v České Lípě a zakládající člen OF), Miroslav Hudec (zakládající člen OF), Vojtěch Deyl (signatář

¹ ASH, Timothy Garton. *Rok zázraků. Svědectví o revoluci roku 1989 ve Varšavě, Budapešti, Berlíně a Praze*. Praha: Paseka, 2009, 140 s. ISBN 978-80-7432-009-5.

² THOMAS, Daniel C. *Helsinský efekt: mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. Praha: Academia: ČSDS, 2007, 322 s. ISBN 978-80-200-1506-8.

³ CUHRA, Jaroslav. *České země v evropských dějinách*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2006, 360 s. ISBN 80-7185-794-7.

⁴ SUK, Jiří. *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize: (od listopadu 1989 do června 1990)*. 2. Praha: Prostor, 2009, 507 s. ISBN 9788072602193.

⁵ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny nové doby 1850-1993*. Praha: Scientia spol. s.r.o., 1995, 174 s. ISBN 80-85827-94-8.

⁶ KALINOVÁ, Lenka. *Konec nadějí a nová očekávání*. Praha: Academia, 2012, 400 s. ISBN 978-80-200-2043-7.

⁷ WEGGS, J. Robert a LADRECH Robert. *Evropa po roce 1945*. Praha: Vyšehrad, 2002, 371 s. ISBN 80-7021-507-0.

⁸ OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969-1989*. Praha: Maxdorf, 1994, 124 s. ISBN 80-85800-12-8.

⁹ MĚCHÝŘ, Jan. *Velký převrat či snad revoluce sametová?*. Praha: Progetto, ediční řada Československý spisovatel, 1999, 359 s. ISBN 80-86366-00-6.

¹⁰ CUHRA, Jaroslav, ELLINGER, Jiří, GJURIČOVÁ, Adéla a SMETANA, Vít. *České země v evropských dějinách: díl čtvrtý od roku 1918*. 1. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-794-7.

¹¹ PANÁČEK, Jaroslav, VOJTÍŠKOVÁ Marie a SMEJKAL Ladislav. *Z dějin České Lípy*. Česká Lípa: Magdalena Sobotová, 1999, 186 s. ISBN 80-238-4113-0.

petice Několik vět, zakládající člen OF a ředitel českolipského gymnázia), Václav Klapka (zakládající člen OF, představitel ochotnického divadla), Petr Veltrubský (zakládající člen OF, porevoluční šéf ONV) aj. Pozitivní roli sehráli v tomto směru i Zdeněk Pokorný (profesor gymnázia v České Lípě), Jaromír Štrumfa (obnovitel Sociální demokracie v České Lípě), historik Ladislav Smejkal a řada dalších. Mnozí z výše jmenovaných poskytli řadu rozhovorů týkající se inkriminované doby v České Lípě a listopadových událostí 1989 do regionálního tisku, z kterého jsem převážně čerpala.

Ve své práci jsem dále vycházela z pramenů uložených ve Státním okresním archivu v České Lípě, z fondu OV KSČ Česká Lípa. Dále z rozhovoru s pamětníkem, z jeho soukromého archivu, a také z osobních poznatků a zkušeností z této inkriminované doby.

Velmi důležitým zdrojem se pro mě stala dobová periodika Českolipský nástup, vydávaný ONV v České Lípě, později Českolipský deník, ve kterém od 20. listopadu 1989 vycházely záznamy z jednání OF a veškeré důležité zprávy o dění a situaci na Českolipsku během listopadových událostí 1989, které zveřejňoval tiskový mluvčí OF v České Lípě. Kromě těchto dobových periodik je v archivu v České Lípě k dispozici deník Severočeského kraje Průboj, který se ovšem věnuje spíše událostem v Praze, Ústí nad Labem či Liberci. O dění během listopadových událostí roku 1989 v České Lípě se zde žádné přínosné články nevyskytují.

1. Mezinárodní situace v Evropě

Pro celkové pochopení tehdejší doby je nutné si přiblížit především politickou situaci v evropských zemích sovětského bloku. Situace v 80. letech minulého století se v zemích Varšavské smlouvy začala měnit. Docházelo zde k ekonomickému propadu a porovnáním se západními zeměmi se občanům „východních“ zemí začala snižovat životní úroveň. Uvedená situace vedla k nutným ekonomickým reformám. V souvislosti s nimi se začaly projevovat náznaky vedoucí i k politickým změnám. Důležitou roli v tomto směru sehrály díky podepsanému Závěrečnému aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Helsinkách v roce 1975 (Helsinská konference)¹² i disidentské a opoziční skupiny, které se začaly v této době více aktivizovat.

Převratné změny, ke kterým došlo především ve druhé polovině 80. let v samotném Sovětském svazu, který do této doby „dohlížel“ pevnou rukou na všechny své satelitní státy a byl jim „vzorem“, se s různou intenzitou promítly do jejich vývoje. Jednalo se kromě Československa o další evropské státy - Polsko, Maďarsko, NDR, Rumunsko a Bulharsko. Okrajově o Jugoslávii a Albánii, které však nebyly členy Varšavské smlouvy. Tyto změny v konečném důsledku zapříčinily proces rozpadu sovětského politického, ekonomického a vojenského bloku.

1.1 Sovětský svaz

V 80. letech minulého století se vztahy mezi SSSR a USA začaly poměrně vyostřovat. Ekonomika SSSR však ztrácela oproti USA a západní Evropě dech. Systém centrálního plánování byl stále více nahrazován „šedou ekonomikou“. V SSSR zemřel v r. 1982 hlavní představitel Sovětského svazu a Komunistické strany SSSR Leonid Iljič Brežněv, jehož politika vedla ke stagnaci země. Jeho nástupcem se stal Jurij Vladimirovič Andropov, který se pokoušel reformovat hospodářství cestou zvyšování produktivity práce.¹³ Jeho náhlá smrt v roce 1984 ovšem jeho úsilí přerušila. Sovětský svaz musel hledat nového generálního tajemníka, kterým se stal Konstantin Ustinovič Černěnko. Ten měl pokračovat v započatých reformách svého předchůdce, ale také on brzy po svém zvolení do funkce zemřel. V r. 1985

¹² THOMAS, Daniel C. *Helsinský efekt: mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. Praha: Academia: ČSDS, 2007, 322 s. ISBN 978-80-200-1506-8, s. 66.

¹³ WEGS, J. Robert, LADRECH Robert. *Evropa po roce 1945*. Praha: Vyšehrad, 2002, 371 s. ISBN 80-7021-507-0, s. 239.

se do čela SSSR dostal mladý, progresivní a ambiciózní Michail Sergejevič Gorbačov, který „otřásl“ mezinárodní politikou. Ekonomické zaostávání a tvrdě formulovaná politika prezidenta USA Ronalda Reagana přiměla liberálního Gorbačova k zahájení reform, o kterých se domníval, že povedou k obnovení hospodářské stability SSSR, jakož i k celkovému zlepšení -pokleslé- morálky mnohých lidí v zemi. V Sovětském svazu se však začala hromadit řada vnitřních problémů, což Gorbačova mj. nepřímo donutilo k postupnému přehodnocování a urovnávání zahraničně politických vztahů. Svou politikou tak docílil zlepšení vztahů se Západem a výsledkem byl konec studené války. Jeho racionální, pragmatická mírová politika se zapsala do světových dějin. Důkazem bylo i jeho ocenění Nobelovou cenou míru v r. 1990. Gorbačov zavedl novou koncepci hospodářství i nový typ politického myšlení (přestavba – perestrojka, otevřenost – glasnost¹⁴). Jeho politika měla pomáhat odstranit silně centralizovanou ekonomiku či změnit neskutečnou netečnost a přemrštěnost byrokracie v zemi.¹⁴ Původní záměr Gorbačovovy politiky nebyla likvidace socialismu, nýbrž jeho „modernizace“. Reformy SSSR tak daly možnost i okolním socialistickým státům řešit svoje vnitřní problémy samostatně, bez zásahu Sovětského svazu. Můžeme tedy konstatovat, že nástup Michaila Sergejeviče. Gorbačova na politické výsluní r. 1985 předznamenal pokrokové změny v roce 1989, které vedly ke konci komunistického zřízení v zemích východního bloku. Díky Gorbačovově zahraniční politice skončilo nejen období studené války, ale přiblížila se chvíle likvidace železné opony, což se také stalo.

1.2 Polsko

Polsko bylo v 80. letech 20. století slabým, ne-li vůbec nejslabším článkem sovětského satelitního systému. Velkou měrou k tomu přispěla otevřená revolta proti komunistické moci v zemi, jejímž počátečním podnětem bylo další zdražování v červenci 1980 a následná okupační stávka v gdaňských loděnicích, do jejíhož čela se postavil charizmatický elektrikář Lech Walesa. Stávka uspěla a režim byl nucen přijmout 21 dělnických požadavků, mezi nimiž se hlavně jednalo o vytvoření nezávislého odborového svazu Solidarita. Tato organizace sdružovala až několik milionů lidí. Po vojenském převratu uskutečněném po souhlasu Moskvy v noci z 12. na 13. prosince 1981 generálem Wojciechem Jaruzelským Solidaritu vláda zakázala a její předáci, včetně Lecha Walesy a mnohých jejích sympatizantů, byli

¹⁴ Tamtéž, str. 242.

internování.¹⁵ Wojciech Jaruzelski nadále upevňoval svou moc a Solidarity se stáhla do ilegality. Hospodářství se dostalo do krize, existoval lístkový přidělový systém, nedostatkovým byly různé druhy zboží včetně pohonných hmot. V zemi vládla diktatura provázená nespokojeností většiny obyvatelstva. Lidé se čím dál více upínali na katolickou církev, která měla v Polsku silný vliv a stála na straně Solidarity. V roce 1983 si Wojciech Jaruzelski už byl natolik jistý, že má situaci v zemi plně v rukou, že zrušil výjimečný stav. Podpora většiny Poláků mu však chyběla. Nálada v zemi se stále přiosťovala a podzemní Solidarity se plně aktivizovala, což se zvláště projevilo na podzim r. 1988. V zemi propukávaly stávky napříč celým Polskem.

V čele silné opozice nadále stál Lech Walesa. Vláda přistoupila k jednáním (probíhala od 6. 2. – 5. 4. 1989 ve Varšavě) a přijala opozici jako partnera k diskuzím u „kulatého stolu“¹⁶, které představovaly rozhodující impuls pro počátky transformace v Polsku. Začátkem května 1989 se stala Solidarity legitimní stranou. Její program stál na přechodu k tržní ekonomice a v červnu r. 1989 Solidarity zvítězila ve svobodných volbách. Polská vláda se snažila o vytvoření vládní koalice, ve které by byli jak členové Solidarity, tak komunisté. To se nepovedlo, Solidarity spolupráci s komunisty odmítla a ti museli přijmout a respektovat kabinet pod vedením Solidarity.¹⁷ V srpnu 1989 se tak premiérem poprvé stal nekomunista, představitel Solidarity, Tadeusz Mazowiecki (v této funkci působil do ledna 1991). V prosinci roku 1990 vystřídal v prezidentském úřadě Wojciecha Jaruzelského, který byl ve funkci prezidenta od 19. 6. 1989 do 22. 12. 1990, Lech Walesa.

1.3 Maďarsko

Pod vedením komunistické strany došlo od poloviny 70. let v Maďarsku k liberalizaci hospodářství i společenského života. V čele Maďarské lidové republiky stál J. Kádár. Jeho vládní politika nazývaná „kádárismus“ nezavedla v zemi tak přísný komunistický režim jako v ostatních zemích východního bloku. Jeho vládnímu systému se říkalo „gulášový komunismus“, což označovalo socialismus s prvky liberalismu.¹⁸ Život v Maďarsku byl

¹⁵ SVATEK, Václav. *Od Husáka k Havlovi*. Praha: Orego, 2009, 175 s. ISBN 978-80-86741-86-4, s. 43-48.

¹⁶ WEGS, J. Robert, LADRECH Robert. *Evropa po roce 1945*. Praha: Vyšehrad, 2002, 371 s. ISBN 80-7021-507-0, s. 244.

¹⁷ Tamtéž, s. 244.

¹⁸ Pád komunismu v Maďarsku. *Studená válka* [online]. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: http://studenavalka.cz/pad_komunismu_v_madarsku.htm

pro obyčejné lidi volnější, mohli více cestovat, mohli pracovat v zahraničí (např. v sousedním Rakousku), ekonomika posilovala. Změna nastala ve chvíli, kdy ve světě došlo k ropné krizi, která způsobila prudký nárůst cen.¹⁹ Maďarsko se ekonomicky propadlo. Bylo nutné zavést reformy, které jim SSSR povolilo obnovit. Maďarská vláda se opřela o Gorbačovův reformní systém. J. Kádár se v květnu 1988 rozhodl odejít z funkce prvního tajemníka země. Postupně svá „křesla“ opustili i další komunisté.

Opozice se pomalu, ale jistě dostávala do předních pozic státu. Rok 1989 byl už pro Maďary spíše dokončovacím procesem pozvolného a klidného přechodu od komunismu k demokracii. K této přeměně napomohlo i červnové jednání mezi komunisty a opozicí u „kulatého stolu“. V září téhož roku se komunisté zřekli svého vedoucího postavení ve státě, v Parlamentu se dohodla změna názvu státu jen na Maďarskou republiku a na podzim (říjen) došlo k rozpuštění komunistické strany jako takové. V květnu 1990, po březnových svobodných volbách, se prvním demokratickým prezidentem stal Árpád Göncz.²⁰

1.4 Německá demokratická republika

Po skončení druhé světové války se Německo rozdělilo do čtyř okupačních zón. Rozdělen byl stejně tak i Berlín. Během krátké doby se ovšem změnily vztahy mezi sovětským sektorem a sektory západními. Docházelo ke sporům, a proto vše vyústilo r. 1949 v rozdělení země na Německou demokratickou republiku (východní sektor) a Německou spolkovou republiku (západní sektor). Hlavním městem NDR se stal sovětský sektor Berlína. Tím vznikla uprostřed NDR malá enkláva - Západní Berlín. Zpočátku se mohli lidé mezi oběma zeměmi pohybovat volně, ale začalo docházet k hromadným emigracím obyvatel „Východu“ na „Západ“ a to se vládě NDR nelíbilo. Došlo proto k rozhodnutí o stavbě pevné hranice. V prvních dnech ji tvořil pouze ostnatý drát, až po několika měsících, 13. 8. 1961, vznikla betonová zeď. Berlínská zeď stála 28 let. Její konec nastal podobně překvapivě jako začátek její stavby, třebaže mu předcházely diskuse o změnách hranic.

Po 2. světové válce se na konci čtyřicátých let a v průběhu padesátých let 20. století nacházelo území tehdejší sovětské okupační zóny a pozdější NDR v permanentní krizi. Metody sovětské okupační správy se řídily stalinským modelem charakterizující tuhé

¹⁹ WEGS, J. Robert, LADRECH Robert. *Evropa po roce 1945*, s. 246.

²⁰ CUHRA, Jaroslav, KOUDELA František, SUK Jiří. *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985-1990*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny v Československu 1985-1990, 1999, 143 s. ISBN 80-85270-88-9, s. 283.

centralismus nedovolující soukromou ekonomickou iniciativu. Nedostatek potravin, paliv a věcí denní potřeby jakož i vysoké pracovní vytížení zapříčinily v letech 1952 a 1953 první stávky, které nakonec v r. 1953 přerostly v povstání. To bylo sovětskou armádou a německou policií potlačeno se všemi důsledky pro stávkující.

Mezi lety 1949 - 1961 se zintenzivnila emigrace na „Západ“, především přes rozdělený Berlín. Nekontrolovatelným útekům se státní a stranické orgány snažily zabránit novým opatřením – bariérou, která by oddělila západní sektor Berlína od východního. Berlínská zeď byla postavena 13. 8. 1961.

Hospodářské těžkosti socialistického tábora v letech 1960 až 1963 vedly k zavedení revoluční Nové ekonomické politiky, jejímž důsledkem bylo zlepšení životní úrovně.

Období 70. a 80. let v Německé demokratické republice bylo spojeno s osobou Ericha Honeckera, který v nejvyšší funkci vystřídal Ulbrichta, jehož vztah s Brežněvem byl chladný. V rámci tzv. „Ostpolitiky“ (sbližování se zeměmi východního bloku), navštívil Erich Honecker kancléře západního Německa Brandta. V jeho prosovětské politice se však nic nezměnilo. Přesto po nástupu M. S. Gorbačova do nejvyšší funkce v SSSR jako jeden z mála otevřeně kritizoval samotnou přestavbu.²¹

Ve druhé polovině 80. let se i v NDR projevila rostoucí nespokojenost se stávajícím zřízením, kterou odstartovala 9. 10. 1989, z původně plánované modlitby za mír, protirežimní demonstrace v Lipsku. Připravovaný zásah proti demonstrantům se už neuskutečnil a Erich Honecker byl zbaven všech svých funkcí. Vedení státu převzal Hans Modrow, ale ani jemu se nepodařilo stávající situaci stabilizovat. Měsíc na to, 9. listopadu 1989, padla Berlínská zeď, symbol studené války a sjednocení Německa se stalo aktuální otázkou. Dne 3. 10. 1990 došlo k oficiálnímu sjednocení NDR a NSR.²²

1.5 Rumunsko

Na začátku 60. let se vyhrotily spory mezi SSSR a Rumunskem týkající se rozdílných pohledů na „rumunskou specifickou cestu k socialismu“. Prezident Rumunska Nicolae Ceausescu v zemi aplikoval neostalinskou cestu. Ta se projevila během 80. let zhoršením

²¹ HONECKER, Erich. *Poslední zpověď*. Praha: ETC Publishing, 1994. 219 s. ISBN 80-901792-0-7, s. 173.

²² ASH, Timothy Garton. *Rok zázraků. Svědectví o revoluci roku 1989 ve Varšavě, Budapešti, Berlíně a Praze*. Praha: Paseka, 2009, 140 s. ISBN 978-80-7432-009-5.

ekonomické situace.²³ V roce 1981 nechal zavést přidělový systém na potraviny. Národní důchod klesl, zemědělství nefungovalo, zdražily se potraviny, vázlo zásobování, státní dluh se zvyšoval. Lidem chyběly základní potraviny, elektřina a teplo. Přesto se pokračovalo ve stavbách megalomanských projektů (v roce 1984 nechal postavit jednu z největších budov na světě Palác lidu). Po rozhodnutí Ceausesca urychleně splatit zahraniční dluh, který již v roce 1979 dosáhl 10 miliard dolarů, se situace v 80. letech ještě zhoršila. Nespokojenost obyvatel vyústila v roce 1987 v otevřenou revoltu dělníků v Brašově, kde proti dělníkům zasáhla armáda. Nicolae Ceausescu se i přes velké nepokoje v zemi a nespokojenost občanů Rumunska nechal ještě v listopadu 1989 znovu zvolit generálním tajemníkem.²⁴ Opozice již na nic nečekala a připravila jeho odstranění. Demonstraci proti režimu v Temešváru Ceausescu krvavě potlačil armádou a tajnou policií. Nespokojenost s režimem se rychle rozšířila po celé zemi včetně Bukurešti, přerostla v krvavou revoluci. Armáda se od Ceausesca odvrátila a přešla na stranu opozice. Její představitel a zároveň šéf Fronty národní spásy Ion Iliescu, nechal N. Ceausesca spolu s jeho manželkou v prosinci r. 1989, na Štědrý den, popravit. Tento bývalý komunista se vzápětí stal prezidentem země. Cesta Rumunska k demokracii byla volná.

1.6 Bulharsko

Od r. 1956 až do r. 1989 stál v čele komunistické strany Bulharské lidové republiky Todor Živkov, který povětšinou kopíroval politiku SSSR. Podporu obyvatel země získával populárními kroky (např. zvyšováním minimálních důchodů), což zatěžovalo státní rozpočet. Režim musel přistoupit k ekonomickým reformám, které dávaly podnikům větší samostatnost. T. Živkov nastolil režim osobní moci.

V 80. letech pokračovaly nejenom nacionální spory mezi Bulharskem a Jugoslávií ohledně tzv. „makedonské otázky“, ale vrcholil i problém týkající se Turků žijících v Bulharsku.²⁵ Státní správa je považovala za „nebezpečnou složku“ společnosti, která by mohla ohrozit územní celistvost státu odtržením tureckých částí (především Rodop) od Bulharska. Zavíraly se turecké školy, měla být zakázána turecká jména a jejich majitelé si měli vybírat jména bulharská. Spolu s problémem Turků se zhoršila i ekonomická situace

²³ TEJCHMAN, Miroslav. *Nicolae Ceaușescu: Život a smrt jednoho diktátora*. Praha: NLN-Nakladatelství Lidové noviny, 2004, 205 s. ISBN 80-7106-503-X. s. 250-256.

²⁴ Tamtéž, s. 257.

²⁵ MARTÍNEK, Jiří. *Bulharsko*. Praha: Libri, 2009, 133 s. ISBN 978-80-7277-422-7, s. 79.

země. Turkům bylo navrženo opustit Bulharsko, což se masově také stalo. Proti Živkovovi, kvůli otázce vyhánění bulharských Turků, vystoupila v létě 1989 opozice, především ekologická organizace Ekoglasnost, která rychle nabývala na síle.²⁶

Ministr zahraničí Petar Mladenov po zjištění, že Živkov nemá Gorbačevovu podporu, vystoupil proti němu a převzal jeho funkce. Z ústavy byl vypuštěn článek o vedoucí úloze Komunistické strany Bulharska. Ta se urychleně přejmenovala na socialistickou, zřekla se marxismu-leninismu a vydala se směrem sociálně demokratické orientace. Bulharsko nastolilo cestu k pluralitní demokracii s tržní ekonomikou. Po pádu T. Živkova, jeho vyloučení ze strany a jeho následném obžalování z obohacování se z veřejných prostředků, zneužívání služebního postavení a násilnou „bulharizaci“ místních Turků v 80. letech, byl T. Živkov při revizi procesu zproštěn obžaloby.²⁷

1.7 Jugoslávie

Samostatnou kapitolou v soustavě socialistických zemí byla Jugoslávie. Situace této země, která se nestala členem Varšavské smlouvy, byla dána nejenom historií, ale především jejím poválečným směrem řízeným až do počátku 80. let minulého století Josipem Brozem Titem.

Počátky rozpadu Jugoslávie lze sledovat už v posledních letech Titovy vlády, které nesly všechny znaky stagnace. Svojí negativní roli sehrávalo v tomto směru i Titovo stáří. Na rozdíl od řady států sovětského bloku neexistovaly v Jugoslávii na přelomu 70. a 80. let výraznější disidentské proudy typu polské Solidarity či československé Charty 77.²⁸ Počátkem 80. let se vnitřní poměry v Jugoslávii diametrálně odlišovaly od problémů v ostatních socialistických zemích. Občané mohli volně cestovat do zahraničí, stát toleroval činnost menších soukromých podniků a zemědělských farem, relativně svobodná byla umělecká tvorba.

Po smrti Tita v roce 1980 začal rozpad Jugoslávie nabírat na síle. Zhoršovala se ekonomická situace, rostla inflace a nezaměstnanost, začaly se projevovat nacionalistické tendence. Jednoroční rotace předsedů prezidentské rady se neosvědčily. Rozpory mezi jejími

²⁶ Tamtéž, s. 82.

²⁷ MARTÍNEK, Jiří. *Bulharsko*. Praha: Libri, 2009, 133 s. ISBN 978-80-7277-422-7, s. 85-100.

²⁸ PELIKÁN, Jan. *Jugoslávie a Pražské jaro*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Togga, 2008, 378 s. ISBN 978-80-7308-220-8 (FF UK), 978-80-903589-4-2, s. 356.

členy vyvrcholily v roce 1987, kdy se jejím předsedou stal Slobodan Milošević. Jmenovaný prosazoval stále více a více pravomocí a výhod pro Srbsko na úkor ostatních členů federace, což nakonec vedlo až k jejímu rozpadu. V r. 1990, v důsledku východoevropského demokratizačního procesu, proběhly v Jugoslávii první svobodné volby, ve kterých komunisté získali většinu jen v Srbsku a Černé Hoře, čímž ztratili vedoucí úlohu ve státě. Chorvatsko a Slovinsko chtěly změnit federaci na konfederaci nebo na volný svazek suverénních států, s čímž ovšem Srbsko nesouhlasilo, což vedlo k vyhrocení situace. V konečné fázi pak narůstající ekonomické, zahraničně politické a národnostní problémy přispěly až k úplnému rozpadu bývalé Jugoslávie.

2. Československo

2.1 Poválečné období

Po osvobození Československa od německého nacismu v květnu 1945 se na celém našem předválečném území, včetně pohraničí, obnovil československý stát a jeho suverenita. Výjimkou byla pouze Podkarpatská Rus odstoupená 29. června 1945 Sovětskému svazu. Důležitou roli v tomto směru sehrála již v průběhu války dohoda mezi emigrací v Londýně vedená Edvardem Benešem a emigrací v Moskvě v čele s Klementem Gottwaldem o poválečném uspořádání Československa. Jejím výsledkem byl i Košický vládní program (5. dubna 1945) a rozdělení mocenských pozic ve vládě. Klíčové funkce v ní obsadili komunisté. Na moci se ale podílely i další strany, které se hlásily k socialismu - sociální demokraté a národní socialisté, jakož i nesocialistické strany - lidovci a slovenští demokraté. Ty všechny byly členy společné Národní fronty – orgánu, jež sjednocoval politický život v Československu.

V květnu r. 1946 se v Československu uskutečnily parlamentní volby, které vyhráli komunisté. Předsedou vlády se stal Klement Gottwald. Vládní program navržený komunisty byl schválen. Nastal boj o prosazování jednotlivých bodů programu. Jednalo se zejména o hospodářskou politiku a oblast zemědělství, kde dominoval spor o radikální pozemkovou reformu. Střety mezi komunisty a demokratickými silami sílily. Napomohlo k tomu i ovládnutí bezpečnosti komunisty.

Začátkem r. 1948 se už jasně ukazovalo, že političtí rivalové se nedohodnou a konflikt na sebe nedá čekat. Přímým impulsem k němu se stalo odvolání 8 nekomunistických velitelů SNB komunistickým ministrem Václavem Noskem a jejich nahrazení členy KSČ. Vzhledem k tomu, že předseda vlády Klement Gottwald se odmítl případem zabývat, podalo 13 nekomunistických členů vlády do rukou prezidenta demisi. Politická krize trvala pět dnů, na jejím konci, 25. 2. 1948, přijal pod tlakem komunistů a z obavy, aby nevypukla občanská válka, Edvard Beneš demisi nekomunistických ministrů. Klement Gottwald je pak ve vládě nahradil jinými osobami, loajálními ke komunistické straně. Květnovou abdikací Edvarda Beneše na funkci prezidenta republiky a jeho nahrazení v této funkci Gottwaldem se završilo komunistické přebírání moci v Československu. Cesta k nastolení totalitního režimu se v únoru 1948 otevřela.

2.2 50. léta

50. léta patřila rozhodně k těm nejhorším, se kterými se naše novodobá historie setkávala. Znárodnováním a kolektivizací byli vlastníci zbavováni majetku. Rozběhla se kola vykonstruovaných politických procesů a zavládl strach ze Státní bezpečnosti. Ve všech částech společnosti se prováděly čistky od „reakce“, lidí s jiným názorem, než s komunistickým. Probíhaly represe, zatýkání a odsuzování osob nesouhlasících se stávajícím totalitním režimem.²⁹ Ztrátou zaměstnání byly postiženy statisíce občanů. V této době také nabíraly na síle ilegální útoky osob obávajících se perzekucí a strachu o život z komunistického Československa do zahraničí. Kromě politické elity odešlo v prvních dvou letech do zahraničí více než 20 000 občanů naší země. Nevinně odsouzených lidí v politických procesech ke konci 50. let bylo kolem 15 000, popravených asi 250 z nich.³⁰ Mezi perzekvované, umučené a popravené patřili např. generál Heliodor Pika, poslankyně Milada Horáková, arcibiskup Josef Beran, biskup Pavel Peter Gojdič, farář Josef Toufar a celá řada dalších. Obětí komunistické zločiny se mj. nakonec stal i tehdejší generální tajemník KSČ Rudolf Slánský (popraven oběšením 3. 12. 1952) nebo i pozdější československý prezident Gustáv Husák (v roce 1954 odsouzen za velezradu k doživotnímu vězení).

Smrti J. V. Stalina a K. Gottwalda v r. 1953 pozbyly politické procesy na své razanci. Docházelo k pozvolnému opouštění stalinistického konceptu. Celé toto období procházelo společenskou krizí, na které se podílela i měnová reforma v r. 1953 připravovaná ještě K. Gottwaldem a realizovaná jeho nástupcem A. Zápotockým. Popularita A. Zápotockého, předúnorového odborového vůdce, napomohla ke zklidnění situace v té době.

Výrazným mezníkem padesátých let se stal XX. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu a především Chruščovovo „odhalení kultu osobnosti“ J. V. Stalina, které otevřelo prostor pro kritiku dosavadního režimního vládnutí. Jakékoliv naděje na liberalismus se rozplynuly. Spíše došlo k dalšímu upevňování moci KSČ, jejímž důsledkem vznikla nová ústava schválená v červenci 1960 či přejmenování naší země na Československou socialistickou republiku. Tento nový název, jakož i vedoucí úloha KSČ

²⁹ CUHRA, Jaroslav. *České země v evropských dějinách*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2006, 360 s. ISBN 80-7185-794-7, s. 180.

³⁰ Tamtéž, s. 189.

byly zakotveny v ústavě. Změnil se i státní znak. Odpůrci totality se zastrašovali a umlčovali, mnozí z nich emigrovali nebo skončili ve vězení či v pracovních táborech.

2.3 Politická situace v 60. letech 20. století

Vývoj v Československu v 60. letech se zdál složitější než v ostatních zemích sovětského bloku. Bylo tomu tak proto, že moc drželi pevně ve svých rukou neostalinisté v čele s A. Novotným. Přesto Novotný ohlásil 9. 5. 1960 amnestii prezidenta republiky, která byla vyhlášena u příležitosti 15. výročí konce 2. světové války. Jednalo se o nejrozsáhlejší amnestii od roku 1946 a mimo jiné byly prominuty tresty za protistátní trestné činy. V červenci 1960 vláda schválila novou ústavu. „Správnost vytyčené cesty“, budování komunismu, potvrdily stranické sjezdy v letech 1962 (XII.) a 1966 (XIII.). V r. 1964 byl opět zvolen A. Novotný prezidentem republiky, ale přesto se v té době částečně uvolňoval politický i kulturní život a stále častěji se ozývaly hlasy vedoucí ke kritice stávajícího režimu. Zároveň docházelo k přehodnocení politických procesů z 50. let a propouštěli se někteří političtí vězni.³¹ Mezi jinými byl v r. 1960 propuštěn a v r. 1963 plně rehabilitován i pozdější prezident G. Husák, kterého režim poslal do vězení v r. 1951 ve vykonstruovaném procesu, kdy byl odsouzený na doživotí.

Vstup Československa do éry „socialismu“ nezmírnil rozpory a potíže, do kterých se komunistický režim stále hlouběji dostával. Přes pokusy o dílčí reformy národní důchod klesal, ekonomika se nerozvíjela dobře. Poprvé od konce války poklesl objem průmyslové výroby.

Tuto dobu charakterizovaly diskuse o reformě společnosti. Zvláště významným se v tomto směru ukázal IV. sjezd Svazu československých spisovatelů. Zde zazněla tvrdá kritika byrokratické nadvlády ve společnosti a jména účastníků sjezdu jako např. Pavel Kohout, Milan Kundera, Antonín Jaroslav Liehm, L. Vaculík, Karel Kosík, Jan Procházka se stala protirežimní intelektuální avantgardou v boji s totalitní mocí. Reakce Antonína Novotného a jeho podporovatelů na sebe nedala dlouho čekat. Došlo k zákazu zveřejňování sjezdových materiálů, ale i ke zvolení předsednictva Svazu. Ze strany byli vyloučeni Ludvík Vaculík, Ivan Klíma, Milan Kundera, zanikly Literární noviny, které byly pro svoje kritické postoje ke stavu společnosti spolu s Kulturní tvorbou už delší čas trnem v oku Antonínu

³¹ MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století*. Praha: Naše vojsko, 1990, 400 s. ISBN 80-206-0180-5, s. 271-289.

Novotnému a jeho skupině ve vedení KSČ.³² Neklid ve společnosti vyústil po strahovských událostech, kdy studenti ubytovaní na strahovských kolejích demonstrovali proti opakovaným výpadkům elektrického proudu. Nespokojenost s řízením a jednáním Novotného se stupňovala. Mezi členy ÚV KSČ převažoval názor, že Novotný musí odejít z nejvyšší stranické funkce, aby se situace ve straně a společnosti uklidnila, což také zapříčinilo jeho „stranický“ pád v lednu 1968 a jeho nahrazení ve funkci 1. tajemníka ÚV KSČ představitelem slovenských komunistů Alexandrem Dubčekem. V březnu 1968 pak odstoupil Antonín Novotný i z funkce prezidenta a byl nahrazen generálem Ludvíkem Svobodou.³³ Premiérem země se stal Oldřich Černík a v čele parlamentu stanul Josef Smrkovský.

2.4 Období tzv. Pražského jara

Prvních osm měsíců roku 1968 je nazýváno Pražským jarem. Do funkce 1. tajemníka ÚV KSČ byl zvolen Alexander Dubček, což přineslo změny a reformy ve straně a společnosti. Faktem ale zůstává, že i přes Dubčkovu oblibu ve společnosti nepomýšlel on, ani tzv. reformní komunisté o zásadních změnách, které by vedly k nastolení skutečné demokracie. Nikdy se nevzdali „vedoucí úlohy“, která jim ústavně zaručovala mocenský monopol. Jejich heslem byla pouhá „demokratizace“. Společnost se upnula na nové reformy více, než reformátoři z řad komunistů očekávali. Politická nespokojenost ve společnosti převažovala nad nespokojeností ekonomickou. Alexandr Dubček podporoval demokratizaci a zastával se reforem, jejichž cílem byl demokratický socialismus, tzv. socialismus s lidskou tváří, který usiloval o postupné hospodářské a politické změny. Významným dokumentem se tehdy stal Akční program KSČ.³⁴ Jeho obsah nesl na tehdejší dobu progresivní změny, které chtěli komunisté provést v oblasti politické, ekonomické i kulturní. Takřka se zrušila cenzura, obnovilo se skautské hnutí. Začaly pracovat nové politické organizace jako KAN (Klub angažovaných nestraníků) a K231 (organizace politických vězňů sdružující politické vězně komunistického režimu uvězněné mezi únorem 1948 a počátkem 60. let). Akční

³² Sjezd spisovatelů zahájil před 45 lety Pražské jaro. *Literární noviny* [online]. Literární noviny, 2012 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://literarky.cz/kultura/95-literatura/10295-sjezd-spisovatel-zahajil-ped-45-lety-praske-jaro->

³³ Antonín Novotný. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. Ústav pro studium totalitních režimů [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/antonin-novotny>

³⁴ WEGS, J. Robert, LADRECH Robert. *Evropa po roce 1945*. Praha: Vyšehrad, 2002, 371 s. ISBN 80-7021-507-0, s. 231.

program narazil především na odpor konzervatistů ve straně (Vasil Bilak, Alois Indra, Drahomír Kolder aj.) i na odpor vedení SSSR, kteří mu vytýkali, že otevírá dveře kontrarevolucionářům.

Na podporu nastoupené cesty demokratizačního procesu ve straně a společnosti vypracoval a zveřejnil výzvu, adresovanou všem, pod názvem Dva tisíce slov její autor, spisovatel Ludvík Vaculík. Požadoval co nejrychlejší směřování ke skutečné demokracii.

Konzervatisté ve vedení KSČ se cítili ohroženi ve svých pozicích. Proto také, aby se udrželi, průběžně informovali SSSR a jejich spojence o „stavu“ u nás. Situaci v ČSSR se v březnu 1968 zabývala schůzka vedoucích představitelů Bulharska, Polska, SSSR, Maďarska a NDR se zástupci politického vedení země (Dubček, Lenárt, Černík, Kolder, Bilak) v Drážďanech i setkání generálních tajemníků komunistických stran SSSR, NDR, Polska, Maďarska a Bulharska ve Varšavě v červenci 1968, kterého se Československo spolu s Rumunskem odmítly zúčastnit. Z tohoto setkání vzešel pro Československo varovný dopis s ultimativním požadavkem ukončení kontrarevoluce u nás, který Československo odmítlo. Při setkání představitelů SSSR a KSČ v Čierné nad Tisou (29.7- 1. 8. 1968) dostali ještě „reformátoři“ poslední varování.³⁵ Po něm už události nabraly rychlý spád.

Protireformní členové ÚV KSČ Alois Indra, Vasil Bilak, Antonín Kapek, Oldřich Švestka, Drahomír Kolder zaslali do Moskvy „zvací dopis“ se žádostí o „bratrskou internacionální pomoc“. Ta byla s radostí vyslyšena a v noci z 20 na 21. srpna 1968 vstoupila na naše území vojska pěti členských států Varšavské smlouvy (SSSR, Polsko, NDR, Bulharsko, Maďarsko), aby zde zpacifikovala údajnou kontrarevoluci. Tajemníci ÚV KSČ Zdeněk Mlynář, Čestmír Císař a Václav Slavík připravili prohlášení jednoznačně odmítající vstup vojsk na naše území. Vedoucí představitelé reformního křídla KSČ v čele s Dubčekem byli zatčeni a odvezeni do Moskvy.

Na přímý zásah prezidenta republiky Ludvíka Svobody, hrdiny SSSR (Svoboda sám za nimi do Moskvy odletěl.), podmínila sovětská strana jejich propuštění podpisem tzv. „moskevského protokolu“. Tento dokument, který českoslovenští představitelé, s výjimkou Františka Kriegla, podepsali (mj. v globálu obsahoval odmítnutí všech liberálních principů pražského jara, obnovení neostalinských zásad moci, popření legality vysočanského

³⁵ MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století*. Praha: Naše vojsko, 1990, 400 s. ISBN 80-206-0180-5, s. 305-307.

sjezdu, narychlo svolaného na podporu Dubčeka vězněného v SSSR).³⁶ Dočasné vítězství tak slavila Brežněvova doktrína omezené suverenity socialistických zemí, která říkala, že pokud je ohrožen socialismus v jedné zemi, je ohrožen všude a země mají povinnost zasáhnout.

2.5 Období normalizace v Československu

Potlačením Pražského jara začalo období tzv. „konsolidace“ společnosti se všemi negativními atributy té doby. Docházelo k pozvolnému návratu k prosovětskému totalitnímu režimu.

Vstup „spojeneckých vojsk“, jak se začalo oficiálně okupantům říkat, dostal „právní rámec“ smlouvou mezi SSSR a ČSSR o „dočasném pobytu sovětských vojsk“ na našem území z října 1968. Jediným pozitivním výsledkem Pražského jara byl zákon o federaci přijatý 27. 10. 1968 a vstupující v platnost od 1. 1. 1969. Důsledkem potlačeného Pražského jara bylo zavedení tuhé cenzury a prováděly se kádrové změny ve všech sférách společnosti.

Kádrování z hlediska postoje k roku 1968 trvalo po celou dobu normalizace. Za pomoci prověrek byla z KSČ vyloučena asi třetina členů. Mezi jinými odešel z funkce 17. 4. 1969 Alexandr Dubček, kterého nahradil Gustáv Husák. Nespokojenost ve společnosti, zastoupena především inteligencí a studenty, se navenek projevovala občas ve velkých městech, ale většinou byla pasivní. Negativní roli sehrával strach ze ztráty zaměstnání nebo např. možnosti a nemožnosti vysokoškolského studia. Na venkově mimo tradičních „hospodských řečí“ panoval, až na výjimky, poměrně relativní klid.

Na znamení protestu proti pasivitě ve společnosti se v lednu 1969 upálil student filozofické fakulty Karlovy univerzity Jan Palach a dělník Josef Hlavatý, které za měsíc na to následoval Jan Zajíc a v dubnu téhož roku Evžen Plocek. Tyto hořící „lidské pochodně“ se snažily svým šokujícím činem vyburcovat veřejnost z rezignace až letargie. Dokladem této skutečnosti je i poslední dopis J. Palacha, ve kterém jeho autor mj. říká: „Vzhledem k tomu, že se naše národy ocitly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lid této země následujícím způsobem: Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou

³⁶ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny nové doby 1850-1993*. Praha: Scientia spol. s.r.o., 1995, 174 s. ISBN 80-85827-94-8, s. 172.

odhodláni se dát pro naši věc se upálit. Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku a tak jsem získal právo napsat první dopisy a nastoupit coby první pochodeň...“³⁷

Alexandr Dubček se v té době ještě snažil vzdorovat “tlakům“ z Moskvy, ale 17. 4. 1969 byl zbaven funkce 1. tajemníka ÚV KSČ a postupně vytlačován z politického dění, až došlo 26. 6. 1970 k jeho vyloučení z KSČ.³⁸ Jednou z posledních forem odporu proti normalizátorům, jakož i přítomnosti okupantům na našem území, se staly demonstrace v Praze a Brně, které se odehrály v souvislosti s vítězstvím našich hokejistů 28. 3. 1969 na mistrovství světa v hokeji nad SSSR a ročním výročím vstupu okupačních vojsk na naše území. Prorežimní policie a Lidové milice vzniklé demonstrace potlačily.³⁹

Po vyloučení reformního křídla z ÚV KSČ a jeho nahrazení ve stranickém a státním aparátu lidmi loajálními stávajícímu normalizačnímu režimu, jako byli např. premiér Ladislav Štrougal či 1. tajemník KSS Josef Lenárt, docházelo k stoupajícímu policejnímu dohledu nad občany, k poklesu prestiže myšlenek socialismu, mnohdy prezentovaných stupidními a prázdnými frázemi z normalizačního ideologického dokumentu „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti“. Stoupala vlna posrpnové emigrace, kdy tisíce lidí opustily dobrovolně nebo z donucení republiku. Stále častěji docházelo i k emigraci vnitřní. Uchylovali se k ní ti, kteří ztratili své ideály, své nejvyšší možné cíle. Ve své podstatě lze postoje a chování obyvatelstva k sociálně politické realitě po r. 1969 stručně charakterizovat, že po letech nadějí, iluzí a očekávání v 60. letech se začaly měnit postoje obyvatelstva.

Zpočátku byl jejich hlavním znakem odpor, postupně zklamání, poté vystřízlivění. Větší část obyvatelstva si musela zvyknout na novou situaci a najít si místo ve změněných podmínkách, ovšem možnosti se pro jednotlivé skupiny obyvatelstva lišily. Pro dělníky a rolníky se jejich podmínky pro život, převážně místo v dělbě a charakteru práce, skoro neměnily. Ovšem klima ve společnosti se jich také dotklo, jelikož hlavně ztratili možnost podílet se na správě svých věcí. Pro ostatní skupiny, zejména pro značnou část tvůrčí

³⁷ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny nové doby 1850-1993*. Praha: Scientia spol. s.r.o., 1995, 174 s. ISBN 80-85827-94-8, s. 174.

³⁸ MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století*. Praha: Naše vojsko, 1990, 400 s. ISBN 80-206-0180-5, s. 321-322.

³⁹ Tamtéž, s. 320.

inteligence, se změnilo politické, sociální a zejména společenské postavení natolik, že byly odsouzeny do role neplnoprávných lidí.⁴⁰

2.6 Období 70. let v Československu

Objektivně lze říci, že v 70. letech normalizační režim posílil své postavení, ale zaznamenal i řadu dílčích úspěchů, alespoň pokud se týče jejich první poloviny. Toto hodnocení do určité míry normalizátorům vyhovovalo, neboť se stalo pro ně argumentací, jak se lidem v Československu „dobře“ daří. Je pravdou, že i přes účelově zamlčované kádrové čistky a perzekuce oponentů režimu, hospodářství země zaznamenalo poměrně vysokou dynamiku růstu, která se však po první polovině těchto let začala snižovat. Hospodářské úspěchy na počátku 70. let umožnily např. stávajícímu režimu prosadit řadu pozitivních opatření v sociální oblasti. Byla to především podpora rodiny, jejímž výsledkem se zvýšila porodnost, která kulminovala v r. 1974. V této době se také budovaly metro, přehrady, velká panelová sídliště, dálniční síť aj. Podařilo se dokončit industrializaci Slovenska a Československo se stalo soběstačným ve výrobě potravin.

Páteří československého hospodářství však stále zůstával těžký průmysl se všemi svými atributy včetně negativního vlivu na životní prostředí. Normalizační propaganda hlasitě představovala dosažené hospodářské úspěchy, ale mnohým bylo jasné, že ve svém globálu nejde o nic jiného, než o dočasně „nafouklý balónek“, který nakonec stejně prasknul. Navenek vše vypadalo, že se většina společnosti normalizaci „přizpůsobila“. Mnoho lidí ze všech společenských vrstev se nikdy nesmířilo s návratem totality, především pak s násilnou sovětskou okupací naší země. Pro takové občany se vžil název disidenti a pro seskupení takových lidí, dissent. (Slovem disident se označuje občan, jež stojí v opozici vůči vládnímu režimu a otevřeně projevuje ideovou a politickou kritiku, kterou nemůže vyjádřit v oficiálních médiích. Dissent je v nedemokratických režimech většinou potlačován mocenskými prostředky a má významné postavení v politické opozici.)⁴¹

⁴⁰ KALINOVÁ, Lenka. *Konec nadějí a nová očekávání*. Praha: Academia, 2012, 400 s. ISBN 978-80-200-2043-7, s. 83-84.

⁴¹ BARTÁK, Jan. *Malá ilustrovaná encyklopedie A-Ž*. Praha: Levné knihy KMa, 2006, 1213 s. ISBN 80-7309-362-6, s. 222.

Normalizační moc disidenty pronásledovala všemi možnými způsoby. Nejčastěji to bylo přerazování do zaměstnání neodpovídající jejich kvalifikaci. Inteligenci nesouhlasící s normalizátory režim nutil vykonávat nejrůznější práce topičů, vrátných, pomocných dělníků aj. Přesto se disident nedal zastrašit ani persekucemi bezpečností a ani její odnoží StB. Disidenti stáli pevně za přesvědčením o své pravdě i přes ústrky a zastrašování ze strany státní moci, organizovali protesty a demonstrace proti porušování lidských práv aj. Někteří z nich, podle svých sil, schopností, možností ale i známostí, a to jak doma, tak i v zahraničí, se podíleli na vydávání, rozšiřování a distribuci tzv. samizdatu, do kterého patřily ilegální knihy i časopisy.

Mezi nejvýznamnější nakladatelství a vydavatelství patřily např. Škvoreckého 68' Publishers v kanadském Torontu, Müllerův Index v Kolíně nad Rýnem, Poezie mimo domov, Konfrontace, Arkýř aj. Z časopisů mezi nejznámější patřily Tigridovo Svědectví a Pelikánovy Listy. Nemalou pomoc našemu disentu poskytovala západní demokratická masmédia, především rozhlasové stanice, které ve svých každodenních relacích seriózně informovaly o situaci doma i v zahraničí. Nejsledovanějšími byly Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, BBC a Vatikán.

2.6.1 Charta 77

Bezesporu nejvýznamnějším činem našeho disentu se stalo v prosinci 1976 založení Charty 77. Jednalo se o volné, neformální a otevřené společenství lidí, kteří vystoupili s kritikou socialistického zřízení v Československu. Spojili se v něm ke spolupráci nekomunističtí intelektuálové, zástupci křesťanského hnutí a reformní komunisté. Charta vydala 1. 1. 1977 Prohlášení Charty 77, ve které její členové upozorňovali na porušování práv a svobod v ČSSR, opírali se o mezinárodní dokumenty o dodržování občanských a politických práv podepsané v Helsinkách roku 1975, které ČSSR ratifikovala, ale nedodržovala.⁴² Tento společný program zveřejněný zahraničními sdělovacími prostředky sjednotil různorodé opoziční skupiny. Mezi jeho signatáře patřili takové osobnosti jako např. Jan Patočka, Ludvík Vaculík, Jaroslav Seifert, Václav Černý, Václav Havel, František Kriegel, Jiří Hájek, Pavel Kohout aj. Prvními mluvčími Charty 77 byli profesor Jan Patočka, profesor Jiří Hájek a dramatik Václav Havel. Tím se ovšem vystavili nebezpečí šikany ze strany komunistů. Byli pronásledováni, zatýkáni a vyslýcháni. Profesor Patočka krátce

⁴² THOMAS, Daniel C. *Helsinský efekt: mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. Praha: Academia: ČSDS, 2007, 322 s. ISBN 978-80-200-1506-8, s. 94.

po jednom výslechu dokonce zemřel. Václav Havel skončil ve vězení. Z prvních signatářů tak zbyl Jiří Hájek, ministr zahraničních věcí z r. 1968.⁴³

Z prohlášení Charty 77 lze např. uvést: „Desítkám tisíc našich občanů je znemožněno pracovat v jejich oboru jen proto, že zastávají názory odlišné od názorů oficiálních. Nesčetným mladým lidem je bráněno ve studiu jen pro jejich názory nebo dokonce pro názory jejich rodičů. Bezpočet občanů musí žít ve strachu, že kdyby se projeví v souladu se svým přesvědčením, mohli by být buď sami, nebo jejich děti zbaveni práva na vzdělání. Svoboda veřejného projevu je potlačena centrálním řízením všech sdělovacích prostředků i publikačních a kulturních zařízení. Svoboda náboženského vyznání je omezována. Ministerstvo vnitra kontroluje život občanů odposlechem telefonů a bytů, kontrolou pošty, osobním sledováním, domovními prohlídkami, budováním sítě informátorů z řad obyvatelstva (získávaných často nepřípustnými hrozbami nebo naopak sliby).“⁴⁴

Po zveřejnění dokumentu zahraničními masmédií rozpoutal komunistický režim proti signatářům Charty 77 nejenom ostrou propagační kampaň, ale i celou řadu persekucí, vrcholících uvězněním mnohých z nich. Obětí „normalizátorů“ byly i nejružnější jednotlivci a skupiny kulturního undergroundu, zvláště pražská rocková kapela The Plastic People of the Universe. Tuto avantgardní skupinu, vzhledem k jejímu nekonformnímu vystupování, v 70. a 80. letech pronásledovala komunistická policie a často členové skupiny zažívali perzekuce a věznění. Kapela patřila mezi „zakázané“, tudíž nemohla legálně vystupovat či vydávat svoje nahrávky. Hrála pouze na soukromých koncertech jen pro zvané, přesto jim StB zasahovala stále do života. Již v roce 1976 zatkla StB členy kapely pro „výtržnictví“. Někteří členové kapely byli propuštěni, ale člena kapely Brabence odsoudil režim k nepodmíněnému trestu 8 měsíců odnětí svobody, manažer kapely Jirous, zvaný Magor, byl odsouzen dokonce k 18 měsícům odnětí svobody. Podobný osud měli rovněž F. „Čuňas“ Stárek, P. Zajíček aj. A právě z protestů kvůli věznění a zatýkání muzikantů vznikla posléze Charta 77. Se skupinou spolupracoval i představitel Charty 77, V. Havel, který mj. organizoval její utajená vystoupení ve své chalupě „Hrádečku“. Na počátku r. 1987 se skupina rozpadla.

I přes všechny ústrky, kterých se ze strany státních orgánů chartistům dostávalo, vydrželi ve svém protirežimním boji a svoji čest si udrželi. Charta 77 se nevzdala další

⁴³ OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969-1989*. Praha: Maxdorf, 1994, ISBN 80-85800-12-8, s. 124.

⁴⁴ Z Prohlášení Charty 77, Praha, 1990 publikované v knize: Věra Olivová: „Dějiny nové doby 1850-1993“, Scientia, spol. s.r.o. Praha 1995, ISBN 80-85827-94-8, s. 174.

činnosti a stala se centrem demokratické opozice. Nezlomila ji ani Anticharta, což byla z iniciativy komunistického režimu v Československu realizovaná podpisová akce významných osobností kultury pod názvem „Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru“, konaná počátkem roku 1977 a odsuzovala Prohlášení Charty 77. Koncem ledna 1977 proběhlo v Národním divadle setkání s národními umělci, herci a osobnostmi známými z kulturního života, kteří vyjádřili loajalitu komunistickému režimu. Cílem bylo schválení pronásledování signatářů Charty 77, jejich společenská izolace a odrazení od podpisu Charty 77.

V souladu s Prohlášením Charty 77 byl vytvořen chartisty i Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), který se však nestal součástí Charty 77. Prohlášení o jeho vzniku bylo zveřejněno 27. 4. 1978. Tento výbor, který se nemalou měrou zasloužil o zveřejňování zadržovaných osob z politických důvodů v Československu, dostával na svoji práci finanční podporu ze zahraničí určenou především rodinám uvězněných. VONS spolupracoval s řadou zahraničních institucí, mezi jinými i s Amnesty International. Na práci VONSu se podíleli osobnosti jako Václav Benda, Petr Uhl, Václav Havel, Jiří Dienstbier, Dana Němcová nebo Otta Bednářová, kteří byli v r. 1979 zatčeni a po soudním procesu uvězněni. StB věnovala od samého počátku činnosti VONSu mimořádnou pozornost a po zatčení několika zásadních členů se jim podařilo na krátkou dobu Výbor ochromit, ale ten po vstupu nových členů dál pokračoval ve své práci.⁴⁵

2.7 80. léta v Československu

Toto období lze charakterizovat dalším prohlubováním hospodářského společenského a kulturního úpadku ze sedmdesátých let. Docházelo k velkému rozvoji průmyslu, ale efektivita výroby se snižovala. Hospodářství zaostávalo, neboť klesla konkurenceschopnost československých výrobků v zahraničí. Neefektivní výroba souvisela s úpadkem celé RVHP. V roce 1986 se zhroutily dodavatelsko-odběratelské vztahy. Vedení KSČ hledalo východisko v reformě nazvané „přestavba hospodářského mechanismu“. Tato reforma žádné zásadní změny nepřinesla. Špatné centrální plánování bylo zachováno. Jedinou výjimkou bylo povolení soukromého podnikání v malém, bez možnosti někoho zaměstnávat. Docházelo k další devastaci krajiny a životního prostředí např. v severních Čechách

⁴⁵ CUHRA, Jaroslav, ELLINGER, Jiří, GJURIČOVÁ, Adéla a SMETANA, Vít. *České země v evropských dějinách: díl čtvrtý od roku 1918*. 1. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-794-7, s. 265-266.

(Mostecko, Krušnohoří), na severní Moravě a ve Slezsku. Opozice se vyjadřovala k ekologickým tématům a zveřejňovala tajné informace o stavu prostředí v Československu.

StB nadále pronásledovala opozici, intenzivně sledovala členy Charty 77. Pokračovalo se v akci Asanace, což byl krycí název pro operaci StB z přelomu 70. a 80. let 20. století. Účelem bylo přimět nepohodlné lidi, zejména signatáře Charty 77 k odchodu z Československa.⁴⁶ Obvyklou metodou nátlaku používalo StB fyzické i psychické násilí a vydírání, nejintenzivněji nátlak v letech 1980-1981, kdy se obávala spojení Charty 77 s polskou Solidaritou. Ti, kteří se rozhodli emigrovat, mohli bezproblémově opustit Československo.⁴⁷ K emigraci Státní bezpečnost donutila na 280 signatářů Charty 77, ale mnoho dalších se donutit nenechalo a zemi neopustili. Akce Asanace skončila v r. 1984.

Na ní pak navázala obdobná akce pod názvem Klín. Jejím smyslem bylo „zamezení programového sjednocení protisocialistických elementů“.⁴⁸ Touto akcí reagovala Státní bezpečnost na probíhající pozvolnou přípravu změny společenského systému v celém východním bloku. Složky StB chtěly rozdrobit opozici, zdiskreditovat její představitele před veřejností doma i v zahraničí, a celkově zamezit jejího vlivu na širokou veřejnost. Akce „Klín“ se praktikovala až do zákazu tzv. vnitřního zpravodajství na přelomu listopadu a prosince 1989.⁴⁹

V roce 1985 nastoupil do nejvyšší funkce SSSR Michail Gorbačov, který přinesl politické uvolnění. V ČSSR bylo jeho nástupem konzervativní vedení KSČ a státu značně znepokojeno. Docházelo dokonce i k cenzurování sovětského tisku. V r. 1987 odstoupil z funkce generálního tajemníka ÚV KSČ Gustáv Husák. Novým generálním tajemníkem se stal Miloš Jakeš a předsedou vlády České socialistické republiky (v rámci federace) Ladislav Adamec. Rok na to, v dubnu 1988, zemřel ve vazební věznici v Hradci Králové český antikomunista a významný disident, obhájce lidských práv Pavel Wonka, který si „dovolil“, aby nezávislý kandidát, kandidovat v roce 1986 do Federálního shromáždění. Jmenovaný byl posledním politickým vězněm komunistického režimu v Československu, který zemřel ve vazbě či vězení.

⁴⁶ Tajné akce StB: Akce Asanace. *Česká televize* [online]. 2008 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221003-akce-asanace/>

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie České republiky: Celostátní projekt "KLÍN". *Ministerstvo vnitra* [online]. 1999 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.cibulka.com/stblist/klin.html>

⁴⁹ Tamtéž.

V průběhu měsíců srpna – listopadu 1988 docházelo k různým demonstracím opozice, věnovaným kulatému výročí historických mezníků Československa, které byly státní mocí rozeznány.

Na výzvu nezávislých iniciativ České děti a Nezávislé mírové sdružení se 21. 8. 1988 setkali v Praze na Václavském náměstí několik tisíc lidí k 20. výročí vstupu vojsk zemí Varšavské smlouvy do Československa. Akce byla policií rozeznána, několik aktivistů bylo zbito a zatčeno. Začátkem října roku 1988 vznikla nepolitická organizace Iniciativa sociální obrany, která vycházela z myšlenek Charty 77 a zaměřovala se na hájení občanů proti diskriminaci v „sociálních oblastech“.⁵⁰

Kromě této organizace vznikla v říjnu další nepolitická skupina Hnutí za občanskou svobodu, která zveřejnila manifest „Demokracie pro všechny“. Hnutí vydávalo i samizdatová periodika a jeho členové byli pronásledováni StB. Koncem měsíce byla založena ve vysokoškolském klubu v Brně nezávislá iniciativa Otevřený dialog, která sdružovala umělce různých profesí. V říjnu roku 1988 ohlásily nezávislé iniciativy Charta 77, Společenství přátel USA, České děti, Nezávislé mírové sdružení a Demokratická iniciativa obvodnímu národnímu výboru v Praze¹, že uspořádají 28. 10. na Václavském náměstí klidnou demonstraci k 70. výročí vzniku Československa. Žádosti nebylo vyhověno.⁵¹ Počátkem listopadu roku 1988 byl v Praze ustanoven Československý helsinský výbor na podporu zásad Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Do čela výboru se postavil Jiří Hájek, jeden z prvních mluvčích Charty 77. V kulturní oblasti začal od počátku prosince působit Mírový klub Johna Lennona, který se prohlásil za volné sdružení nevázané stanovami.

U příležitosti Dne lidských práv se v prosinci 1988 uskutečnila v Praze na Škroupově náměstí demonstrace, kterou na základě žádosti pěti nezávislých iniciativ (České děti, Charta 77, Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, Hnutí za občanskou svobodu a Nezávislé mírové sdružení) povolily příslušné československé úřady. Zde veřejně k občanům promluvil i Václav Havel. Tato povolená demonstrace byla později v totalitních sdělovacích prostředcích odsouzena jako protisocialistická.⁵²

⁵⁰ <http://www.89.usd.cas.cz/cs/1988.html>

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

2.8 Listopadové události r. 1989 v Praze

Počátkem roku 1989 se zvyšovala aktivita opozičních skupin. Na výzvu československých nezávislých iniciativ se mělo 15. ledna na Václavském náměstí v Praze uskutečnit pietní shromáždění k 20. výročí sebeupálení studenta Jana Palacha. Protestní akce probíhaly ve dnech 15. - 21. ledna 1989. Proti demonstrujícím zasáhla policie a Lidové milice, byli nasazeni těžkooděnci, psovali se psy, nechyběly transportéry a vodní děla. Policejní akce se vyznačovala neobyčejnou brutalitou, řada účastníků byla zbita a zatčena. Policejní jednotky zasahovaly i proti chodcům.

Na konci června 1989 zveřejnilo několik důležitých osobností disentu (Václav Havel jako hlavní iniciátor, Jiří Křížan, Stanislav Devátý, Alexandr Vondra) dokument nazvaný Několik vět, jež obsahoval sedm požadavků (např. požadavky na okamžité propuštění všech politických vězňů, aby přestala být omezována svoboda shromažďovací, či aby byly respektovány oprávněné požadavky všech věřících občanů aj.) vyzývajících k systémovým změnám a demokratické diskusi. Dokument podepsalo mnoho známých osobností (např.: Hana Zagorová, Jiří Bartoška, Jan Bauch, Táňa Fischerová, Rudolf Hrušínský Zdeněk Svěrák, Emanuel Mandler a mnoho dalších).⁵³

Rozehnány byly i demonstrace, které proběhly k výročí 21. srpna a 28. října. Vedení KSČ, ve spolupráci s StB, se i nadále snažily tvrdě protesty občanů paralyzovat.

V pátek 17. listopadu 1989 se v Praze na Albertově sešli studenti k pietnímu pochodu, aby si připomněli smutné 50. výročí uzavření českých vysokých škol a zavraždění studenta J. Opletala německými fašisty. V Praze na Albertově se sešlo asi dvacet pět tisíc lidí, kteří zřetelně a nahlas vyjádřili svou dosavadní nespokojenost se stávajícím režimem a dožadovali se svobody a demokracie.⁵⁴ Po skončené manifestaci pořadatelé vyzvali zúčastněné, aby se odebrali na Vyšehrad ke hrobu Karla Hynka Máchy. Část přítomných uposlechla výzvy pořadatelů a vydala se na Vyšehrad, kde byla později oficiální akce ukončena. Mnozí z přítomných se ale vydali na nepovolený pochod Prahou k soše sv. Václava. Ve Vinohradské ulici pak cca pět tisíc lidí protrhlo policejní kordon, který jim měl v pochodu zabránit,

⁵³ Manifest Několik vět publikován v knize: Jan Měchýř: *Velký převrat či snad revoluce sametová?*, Praha Progetto, 1999. ISBN 80-86366-00-6, s. 58.

⁵⁴ CUHRA, Jaroslav, František KOUDELMKA a Jiří SUK. *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985-1990*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny v Československu 1985-1990, 1999, 143 s. ISBN 80-85270-88-9, s. 98.

a situace se přiostrčila. Tito účastníci pochodu se dostali až k Národnímu divadlu a chtěli pokračovat v cestě na Hrad. Policejní jednotky dostaly příkaz pochod na Hrad zastavit. Dav se odklonil od původního cíle a vydal se Národní třídou na Václavské náměstí. Na Národní třídě byl průvod zastaven policejním kordonem, demonstranti byli obklíčeni policií takřka bez možnosti útěku a brutálně bití. Během hodiny byli rozprášeni. Někteří studenti šli z demonstrace rovnou do divadel a dalších kulturních institucí, kde informovali o provedeném zásahu.

To byla pro celé Československo veliká motivace k dalším krokům. Během noci z pátku na sobotu, po rozšíření zprávy o jednom mrtvém a mnoha raněných a hospitalizovaných, se část studentů rozhodla pro stávkou. V sobotu ráno se studentům podařilo jejich rozhodnutí rozšířit po Karlově univerzitě a dalších vysokých školách, které okamžitě vstoupily do okupační stávky.⁵⁵ Jako první ustanovili stávkový výbor a navrhli vyhlášení týdenní okupační stávky vysokých škol a divadel studenti DAMU. Dohoda pražských studentů vysokých škol a herců na týdenní protestní stávce byla realizována ještě téhož dne, 18. listopadu 1989 v pražském Realistickém divadle. Zároveň zde divadelníci poprvé vznesli návrh, aby se v pondělí 27. listopadu mezi polednem a druhou hodinou odpolední konala generální stávka.⁵⁶ Ke stávce se postupně přidávala i mimopražská divadla.

Vedoucí představitelé KSČ si natolik věřili, že situaci mají pevně v rukou, že studentské a herecké aktivity ve svém počátku bagatelizovali. Jejich rozčílení však způsobila záměrně rozšiřovaná fáma o úmrtí studenta Šmída, coby oběti komunistické zločiny. Tato vypuštěná fáma splnila svůj účel, neboť zradikalizovala veřejnost. Začali se bouřit i mimopražští obyvatelé a studenti. K místu, kde údajně byl zabit student Šmíd, nosili lidé květiny a zapalovali zde svíčky. Po několika dnech se ukázalo, že smrt studenta byla pouhá fáma.

V neděli 19. listopadu 1989 se veřejné iniciativy chopila Charta 77 v čele s Václavem Havlem. Došlo k tomu v Činoherním klubu, kde spolu se studenty, herci, lidmi z ostatních nezávislých iniciativ a občany usilujícími o změnu režimu se ustavilo Občanské fórum (OF).

OF (Občanské fórum) nebyla politická strana, ale hnutí. Zakladatelé byli lidé, kteří se rozhodli veřejně protestovat proti brutálnímu zásahu policie na studentech 17. listopadu na Národní třídě v Praze. Jejich první úvodní prohlášení bylo sepsáno lídrem hnutí OF,

⁵⁵ ASH, Timothy Garton. *Rok zázraků. Svědectví o revoluci roku 1989 ve Varšavě, Budapešti, Berlíně a Praze*. Praha: Paseka, 2009, 140 s. ISBN 978-80-7432-009-5, s. 63-64.

⁵⁶ Tamtéž, s. 65.

Václavem Havlem. Ti, kteří se sdružovali v OF, měli společný cíl – boj proti „totalitnímu komunistickému režimu“.⁵⁷ Časem se ovšem ukázaly rozdíly v názorech na vedení naší vlasti po totalitní vládě KSČ, a proto se OF v únoru 1991 rozpadlo.⁵⁸

V jeho svolání byla podpořena výzva ke dvouhodinové generální stávce, pro dialog se státní mocí o odstoupení osmi čelních představitelů stranického a státního vedení, propuštění politických vězňů a ustavení parlamentní komise k vyšetření zákroku proti páteční studentské manifestaci. Svolání podepsalo 18 aktivistů, kteří vytvořili první Koordinační výbor OF.⁵⁹

Na Slovensku v bratislavské Umělecké besedě se ustavilo za přítomnosti představitelů kulturních svazů, kulturních institucí a vysokých škol hnutí Verejnost' proti násiliu (VPN). To také podpořilo výzvu pražských herců a studentů, odsoudilo brutální zásah proti pražské studentské demonstraci. Činnost VPN začal řídit sedmičlenný koordinační výbor vyzývající ve svém prohlášení Slováky k občanské a politické aktivitě.

Ještě v noci z neděle 19. na pondělí 20. listopadu studenti vysokých škol sepsali prohlášení o 10 bodech, které vyzývalo k účasti v generální stávce 27. listopadu 1989. Následující dny vstoupily do okupačních stávek vysoké školy v Československu. Zároveň se každodenně konaly demonstrace a to nejenom studentů, ale i dalších československých občanů proti KSČ a vládě. V Praze se protestovalo na Václavském náměstí, na Letenské pláni, ale demonstrace se konaly také v mnoha městech v celé republice. Události nabývaly na rychlosti i na síle. Dokladem jsou i jednání představitelů OF s premiérem Ladislavem Adamcem, která začala už 21. listopadu. O pár dnů později, 29. listopadu, zrušilo Federální shromáždění čtvrtý článek Ústavy o vedoucí úloze KSČ. Tímto aktem v podstatě skončila více než čtyřicetiletá doba vlády jedné strany. Prezident ČSSR Gustáv Husák jmenoval 3. 12. 1989 novou vládu, v jejímž čele stál Ladislav Adamec. Vláda měla 20 členů, z čehož 15 komunistů a pouze 5 nekomunistů. S takovýmto složením nesouhlasilo OF ani VPN a pohrozily další stávkou. Následkem vyhrocené situace došlo k demisi vlády Ladislava Adamce 7. 12. 1989. Sestavení vlády nové byl pověřen člen KSČ Marián Čalfa a ten již

⁵⁷ BUREŠ, Jan, CHARVÁT Jakub, JUST Petr a ŠTEFEK Martin. *Česká demokracie po roce 1989*. 1. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4283-0, s. 41-42.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ CUHRA, Jaroslav, KOUDELKA František, SUK Jiří. *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985-1990*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny v Československu 1985-1990, 1999, 143 s. ISBN 80-85270-88-9, s. 99.

9. 12. předložil návrh na složení nové vlády. Následně 10. 12. 1989 prezident Gustáv Husák odvolal vládu dosavadní a jmenoval novou (vláda národního porozumění). V čele stál Marián Čalfa a složena byla z 21 členů – 10 KSČ, 7 bezpartijních, 2 ČSS, 2 ČSL. Do čela Federálního shromáždění byl zvolen Alexandr Dubček. Prezident Gustáv Husák následně po jmenování nové federální vlády podal dopisem předsednictvu Federálního shromáždění svoji abdikaci. Na konci roku, 29. prosince 1989, se stal prezidentem republiky Václav Havel, který za svůj hlavní cíl považoval svobodné volby, což se také v následujícím roce realizovalo.

V období po „sametové revoluci“ a před prvními svobodnými volbami došlo v Československu k mnoha změnám. 1. února nová vláda zrušila Státní bezpečnost (StB), krátce nato Národní frontu, později byli rehabilitováni pronásledovaní komunistickým režimem, rovněž byl přijat zákon o restitucích a zahájily se přípravy na privatizaci státního majetku (kupónová privatizace), byl zrušen trest smrti. Rovněž se jednalo o odsunutí sovětských vojsk z území Československa a došlo ke změně v názvu naší země na Československou federativní republiku.

První svobodné parlamentní volby se konaly 8. a 9. června 1990. Zúčastnilo se jich 23 stran a hnutí. Volební programy většiny z nich si byly velice blízké. Volební účast byla vysoká. Účast 94% oprávněných voličů dokumentovala zájem lidí o nově nastoupenou cestu z komunistického područí ke svobodě a demokracii. Drtivé vítězství kandidátů OF jak do Federálního shromáždění, tak do České národní rady, a na Slovensku kandidátů VPN do Federálního shromáždění a Slovenské národní rady, toho byly důkazem. Cíl, který si rada KC OF předurčila - volební vítězství – byl splněn.⁶⁰

⁶⁰ SUK, Jiří. *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize: (od listopadu 1989 do června 1990)*. 2. Praha: Prostor, 2009, 507 s. ISBN 9788072602193, s. 446.

3. Česká Lípa do roku 1989

3.1 Počátky vzniku města Česká Lípa

Počátky města Česká Lípa spadají do poloviny 13. století. Město vzniklo takzvaně „na zeleném drnu“.⁶¹ Vznik skutečného města Lipé ovšem vychází z první poloviny 14. století. Hynek Berka z Dubé vydal 23. 3. 1381 nejstarší městskou listinu, ve které udělilo město Žitava práva městu Lipému (právo várečné, právo samosprávy, mílové právo, právo volného průjezdu a také právo na vybudování vlastních městských hradeb).⁶² Důkazem toho, že bylo skutečně ohrazeno, nám potvrzuje pečeť z roku 1388, jež se zachovala v podstatě jako jediná.

Od 15. století již máme zprávy o názvech některých ulic, o existenci význačných objektů ve městě (hrad, kostely, radnice, farní škola aj.). Pojmenování Česká Lipá se objevilo v dochovaných písemnostech již kolem roku 1568, ale teprve r. 1854 došlo k úřednímu potvrzení na název Česká Lípa, Bohmisch-Leipe.

V době husitských válek bylo město vypleněno husity a stalo se součástí husitského městského svazu. Měšťané v České Lípě měli právo na svobodný odchod z města, právo provozovat řemesla, stát se cechovním mistrem, směli vařit pivo i čepovat víno. Městská zařízení mohli měšťané využívat volně.⁶³ Rozsáhlý požár r. 1515, který zachvátil všechny významné gotické městské budovy, bohužel zastavil rozvoj města. Poté došlo k výrazné rekonstrukci a budování, při kterém dostávalo město renesanční ráz.⁶⁴

Česká Lípa zažila největší rozvoj v období třiceti pěti let vlády Jana z Vartenberka, které lze nazvat „zlatým věkem“. Jeho nástup r. 1560 podpořil mimořádný rozkvět výroby a obchodu ve městě.⁶⁵ Po bitvě na Bílé hoře získal zdejší zkonfiskované panství Albrecht z Valdštejna. Poskytl občanům určité výhody, např. potvrdil Lípě všechna práva, vyplývající z dosavadních privilegií. Založil ve městě klášter s latinskou školou, pozdější gymnázium, tiskárnu učebnic či semináře pro nové katolické kněze.⁶⁶ Po Valdštejnově smrti získala Lípu

⁶¹ PANÁČEK, Jaroslav, VOJTÍŠKOVÁ Marie, SMEJKAL Ladislav. *Z dějin České Lípy*. Česká Lípa: Magdalena Sobotová, 1999, 186 s. ISBN 80-238-4113-0, s. 11.

⁶² Tamtéž, s. 17.

⁶³ Tamtéž, s. 23.

⁶⁴ Tamtéž, s. 39.

⁶⁵ Tamtéž, s. 53.

⁶⁶ Tamtéž, s. 63.

jeho dcera, která se provdala za hraběte Rudolfa Kounice. Rodu Kouniců patřila Česká Lípa až do zrušení poddanství v roce 1848.

V 18. století se Česká Lípa jako jedno z prvních měst zapsala do historie manufakturního podnikání. Výroba v České Lípě se přizpůsobovala potřebám a módním trendům doby. Koncem 18. století se vývoj, i přes nepříznivé okolnosti (problémy s vrchností, evropské války, požár města r. 1787) zrychlil a zdokonalil natolik, že se Lípa stala významným střediskem textilního průmyslu.⁶⁷ Úspěšný rozvoj továren na potisk látek zničil další požár města v r. 1820. Díky tomu zmizely i barokní a rokokové stavby a Lípa byla přestavěna do empírového stylu. Pomalu se obnovovaly manufaktury, které postupně přešly na tovární systém. Česká Lípa se tehdy přeměnila na raně průmyslové město.⁶⁸

Na ochranu svobody tisku, shromažďování, osobní a hospodářské svobody založili 2. 4. 1848 měšťané České Lípy Národní gardu, do které se přihlásilo asi 250 občanů. V roce 1852 zanikla.⁶⁹ V České Lípě byl 25. 4. 1848 založen Konstituční spolek, který představoval první politické sdružení podporující snahy o německé sjednocení a 4. srpna 1849 se Česká Lípa stala pátým krajským městem v Čechách.⁷⁰

S vývojem železnic byla Lípa na přelomu 19. a 20. století důležitým centrem a křižovatkou železniční dopravy.⁷¹ Svůj význam posilovala ještě po roce 1918, ale ve třicátých letech, vlivem krize, došlo k průmyslovému a hospodářskému útlumu.

3.2 Předválečný vývoj města

Českolipsko se Mnichovskou dohodou rozdělilo na několik postupných okupačních pásem. Česká Lípa na wehrmacht čekala nejdéle. Poslední Češi údajně odjížděli z města evakuačním vlakem 9. října 1938. V březnu 1939 projížděl vlakem a autem Českou Lípou Adolf Hitler na cestě do Prahy a zpět, doprovázen Hiedrichem a Himmlerem. Ve městě je přivítal K. H. Frank. Prý před příjezdem Hitlera byli místní Židé donuceni čistit silnici před nádražím zubními kartáčky.⁷²

⁶⁷ Tamtéž, s. 103.

⁶⁸ Tamtéž, s. 111.

⁶⁹ Tamtéž, s. 115.

⁷⁰ Tamtéž, s. 116.

⁷¹ Tamtéž, s. 131.

⁷² Tamtéž, s. 153.

Počátkem 2. světové války se průmysl v České Lípě přeměnil na válečnou výrobu (v pobočce firmy Siemens-výroba leteckých palubních přístrojů, ve Vagonce Bohemie-pancíře pro tanky a obrněné vozy, železnice pod hlavičkou Říšských drah opravovaly železniční vraky aj.).⁷³ Tím skončil slibný rozvoj města.

V letech 1940 – 1941 byl v České Lípě založen tábor pro asi 1200 uprchlíků z Bessarabie a Volyně.⁷⁴

V roce 1945, po osvobození, se do České Lípy vrátilo mnoho obyvatel, kteří město opustili v roce 1938. Lidé odstranili následky války, do továren se vrátila „normální“ výroba a Českolipané se snažili vrátit k běžnému životu.

3.3 Poválečný vývoj

V České Lípě stáli od roku 1948 u moci, tak jako v celé zemi, komunisté. Zlomové období v politickém vývoji nastal r. 1968, kdy začaly naděje na uvolnění politického života. Ty se ovšem rychle rozplynuly v srpnu, kdy do města vjely tanky vojsk Varšavské smlouvy. Na protest vojenské invaze několik občanů České Lípy svrhli z podstavce pomník Rudoarmějce a vhodili jej do řeky Ploučnice.

Sovětská vojska se v České Lípě a jejím okolí usadila na více než dvacet let. Ve městě začalo období tvrdé normalizace. V dalších čtyřiceti letech došlo k prudkému nárůstu počtu obyvatel souvisejícím s těžbou uranu a tím také nastala v 70. a 80. letech minulého století prudká výstavba panelákových sídlišť. Roku 1970 bylo v České Lípě evidováno 17 658 obyvatel, v r. 1980 se počet vyšplhal na 24 862 obyvatel a v roce 1991 bylo evidováno 39 463 občanů České Lípy.⁷⁵ Sídlíště málem „zlikvidovala“ historické jádro města, ale revoluční události v listopadu 1989 pomohly „sídlíšťový“ a „uranový“ rozmach zastavit a tím zachránit historický střed města. Počátkem 90. let bylo historické centrum prohlášeno za městskou památkovou zónu.⁷⁶

⁷³ Tamtéž, s. 151.

⁷⁴ Tamtéž, s. 153.

⁷⁵ Český statistický úřad. *Historický lexikon obcí ČR 1869 - 2005 - 1. díl [online]*. 2007-03-03, [cit. 2014-12-11]. S. 422, 423, záznam 7.

⁷⁶ Vlastivědné muzeum v České Lípě. *Vlastivědné muzeum v České Lípě [online]*. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.muzeumcl.cz/obsah/1989>

4. Listopadová revoluce v roce 1989 a 1. fáze demokratické transformace v České Lípě

Zatímco večer 17. listopadu 1989 demonstrovali v Praze studenti a došlo proti nim k zásahu pohotovostních jednotek na Národní třídě, podle slov pamětníka Miroslava Hudce byl v ulicích České Lípy klid. Skoro nikdo netušil, co se právě v Praze odehrává. Pouze ti, kteří doma tajně poslouchali Svobodnou Evropu, Hlas Ameriky či Deutsche Welle, se právě odtud 17. 11. 1989 dozvěděli o dění na Národní třídě v Praze. K tomu PhDr. Miroslav Hudec, zakládající člen a mluvčí Občanského fóra v České Lípě, uvedl: „Jako dnes si pamatuji na ten páteční večer 17. listopadu, s uchem u rádia jsme s manželkou poslouchali zprávy Svobodné Evropy o dění na Národní třídě. Říkali jsme si, že se stalo něco zásadního, zvlášť když zazněla zpráva o prvním mrtvém, falešná, jak se zjistilo později, ale v tu chvíli nás zdaleka nenapadlo, že by to byl začátek konce totalitního režimu. A podobně to, myslím, prožívala i většina občanů České Lípy. V ulicích byl mrtvý klid, rozběhla se ale šeptanda, mluvilo se o připravených tancích pro případ, že by se někdo snad pokusil o nějakou, třeba i poklidnou demonstraci, což se jevilo o to pravděpodobnější, že Českolipsko částečně leželo ve vojenském prostoru, byly tu sovětské vojenské posádky, průjezdy vojenských kolon po silnicích okresu byly běžnou, každodenní záležitostí.“⁷⁷

Podle slov pamětníků se revoluce v České Lípě i v celém okrese zpočátku rozbíhala pomalu a s obavami. Českolipský okres byl totiž všeobecně pokládán za „rudý“, neboť vzhledem k těžbě uranu a sklářství zde žilo a působilo mnoho dělníků, kteří se hlásili ke KSČ. Lidé spíše vyčkávali s nejistotou, jak vše v Praze dopadne a dokonce se i často stavěli negativně k pražským vysokoškolákům, kteří zavítali nejen na střední školy, ale i do podniků, aby předali lidem pravdivé informace o dění v Praze. Stávalo se, že milicionáři studenty legitimovali, sebrali jim doklady, letáky a další propagační materiály a dokonce i peníze.⁷⁸

4.1 Vznik Občanského fóra v České Lípě

Reakce na události v Praze 17. 11. 1989 se v České Lípě projeví poprvé až dva dny poté (19. 11. 1989), kdy přijeli do České Lípy pražští vysokoškoláci, neboť chtěli občany České Lípy informovat o dění v Praze. Studenti zavítali do místního Velkého kina,

⁷⁷ Zaznamenáno z rozhovoru s PhDr. Miroslavem Hudcem dne 15. 3. 2016.

⁷⁸ Tamtéž.

kde požádali tehdejšího ředitele Správy kin v České Lípě, pana Ronalda Schúra, aby mohli vystoupit ještě před promítáním a oznámit divákům v kině, co se opravdu dělo tehdy v Praze. Podle vzpomínek pana Schúra, to byl od studentů tehdy dobrý krok, protože se měl zrovna promítat film, o který byl zájem, a proto bylo kino zcela zaplněno.⁷⁹ Po delším váhání, přestože ho prý několik kolegů z výboru Filmového klubu varovalo, se nakonec rozhodl šéf kina studenty do sálu vpustit. On sám o této situaci řekl: „ Nakonec jsme se rozhodli, že to uděláme tak, že se zeptáme diváků, jestli by informace od studentů chtěli slyšet. A všichni byli pro.“⁸⁰

Ještě tentýž den večer se podle slov historika Mgr. Ladislava Smejkal sešla malá skupinka odvážlivců na Mírovém náměstí (dnešní Náměstí T. G. Masaryka). Ing. Petr Veltrubský (zakládající člen a jeden z mluvčích OF) v rozhovoru potvrdil, že několik „odvážlivců“ se na náměstí opravdu sešlo právě už v neděli 19. listopadu ve večerních hodinách.⁸¹

Následující den, 20. 11. 1989, se na Mírovém náměstí v České Lípě (nynější Náměstí T. G. M.) u sloupu Nejsvětější Trojice konalo veřejné setkání českolipských občanů, kteří se nebáli nahlas odsoudit policejní zásah proti studentům 17. 11. v Praze. Podle výpovědi pamětníků se sešla jen malá hrstka účastníků, „nebojácných“ lidí, kteří zapálili svíčky a domluvili se, že se na náměstí budou pravidelně scházet každý den v podvečer. Toto setkání proběhlo klidně a bez zásahu pořádkových sil. Postupně se den po dni počet demonstrantů na shromážděních zvyšoval.

Tentýž den dopoledne ovšem proběhlo setkání pana PhDr. Miroslava Hudce s panem Ing. Petrem Veltrubským (pozdější přednosta okresního úřadu v České Lípě), který, podle slov pana Hudce, jej nečekaně navštívil v jeho kanceláři. Oba pánové se velmi dobře znali. Petr Veltrubský se měl zeptat, zda je „čistý vzduch“ a nemusí se bát mluvit. Poté mu vysvětlil, že v neděli 19. 11. se sešel s Mgr. Václavem Klapkou (šéfem, režisérem a ochotnickým

⁷⁹ Revoluce se před 25 lety rodila na českolipském náměstí i v kině. *Českolipský deník* [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2014 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: http://ceskolipsky.denik.cz/zpravy_region/revoluce-se-pred-25-lety-rodila-na-ceskolipskem-namesti-i-v-kine-20141115.html

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Vzpomínky zakladatelů OF vrátily Lípu na chvíli v čase. *Českolipský deník* [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2014 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/liberecky-kraj/vzpominky-zakladatelu-of-vratily-lipu-na-chvilku-v-case-20141120-36bo.html>

hercem divadla Jirásek) a začali uvažovat o založení Občanského fóra (OF) v našem městě. A to byl v podstatě začátek „sametové revoluce“ na Českolipsku.⁸²

Ještě téhož dne, se výše jmenovaní pánové sešli na pracovišti u dalšího svého kolegy v Arbesově ulici 410, Ing. Jiří Kočího, a dohodli se na založení OF.⁸³ Dvacet let po listopadových událostech Ing. Veltrubský v rozhovoru pro Českolipský deník uvedl, že nadšení všech, kteří stáli za „revolucí“ na Českolipsku, bylo obrovské, ale nejdůležitější pro všechny byl tehdy konec „nadvlády“ KSČ a ukončení totalitního režimu.⁸⁴

22. 11. 1989 se skupina přátel se stejným záměrem sešla u Klapků v bytě a již druhý den 23. 11. 1989 vznikla v České Lípě prozatímní pracovní skupina Občanského fóra, jejíž členové se scházeli v přízemí domu pana Ing. Petra Veltrubského na tehdy Mírovém náměstí (dnes Náměstí T. G. M.). Zde vzniklo programové prohlášení Občanského fóra v České Lípě.⁸⁵ Zakládající členové OF byli českolipští občané, kteří se kriticky vyjadřovali k tehdejší politice a jejich cílem bylo aktivně se podílet na politickém a společenském životě.

Mezi zakládající členy, aktivisty OF a do prozatímní pracovní skupiny v České Lípě patřili osobnosti Českolipska, jmenovitě Radim Bielik, Zdeněk Jelínek, Jiří Kalvoda (mluvčí OF Česká Lípa), Vladimír Stedile, Roland Schür (ředitel Správy kin v České Lípě), Vojtěch Deyl (signatář petice Několik vět, poslanec, velvyslanec a bývalý ředitel českolipského gymnázia, zemřel r. 1999), Vladimír Kadlec, Václav Klapka (zakládající člen OF, 1. mluvčí OF, ochotnický herec a režisér a šéf divadelního sboru Jirásek), Josef Srkal, Zdeněk Valášek, Miroslav Hudec (zakládající člen OF, psycholog Pedagogicko-psychologické poradny v České Lípě, mluvčí OF), Mirka Kalvodová, Jiří Kočí (mluvčí a zakládající člen OF), Jan Suchý, Zdeněk Pokorný (zakládající člen OF, profesor českolipského gymnázia, první porevoluční starosta České Lípy), Petr Veltrubský (mluvčí a zakládající člen OF, porevoluční šéf Okresního národního výboru Česká Lípa).⁸⁶

⁸² Zaznamenáno z rozhovoru s PhDr. Miroslavem Hudcem dne 15. 3. 2016.

⁸³ Státní okresní archiv Česká Lípa, Českolipský deník, 18. listopadu 1999, č. 269, ročník VII, autor: PhDr. M. Hudec: Zakládající člen Občanského fóra vzpomíná.

⁸⁴ Státní okresní archiv Česká Lípa, Českolipský deník, 16. 11. 2009, číslo 267, autor: Alex Neugebauer: Jednota lidí v té době byla obrovská, str. 2.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Revoluce se před 25 lety rodila na českolipském náměstí i v kině. *Českolipský deník* [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2014 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: http://ceskolipsky.denik.cz/zpravy_region/revoluce-se-pred-25-lety-rodila-na-ceskolipskem-namesti-i-v-kine-20141115.html

Oficiálním sídlem koordinačního centra OF se stal dům v Arbesově ulici č. 403 (příloha 1).⁸⁷ Po vzoru Charty 77 si pracovní skupina zvolila mluvčího, tedy člověka, který oficiálně jednal a vystupoval jménem OF. „Byla to tehdy jiná funkce než funkce dnešních tiskových mluvčí různých úřadů, kteří výkonné pravomoci nemají. Myslím, že prvním mluvčím byl Mgr. Klapka. Jak se ale OF začalo politicky diferencovat, začalo některým lidem vadit, že byl před Listopadem 1989 členem KSČ. Byl nakonec z funkce odvolán a pracovní skupina mě zvolila za jeho nástupce,“ vzpomíná v rozhovoru PhDr. Miroslav Hudec a dodal, že českolipské Občanské fórum zpočátku raději fungovalo v jakémsi utajení.⁸⁸

Programové prohlášení OF v České Lípě obsahovalo 11 bodů, ve kterých jeho tvůrci žádali mj. vytvoření parlamentu České národní rady se zastoupením všech složek naší společnosti, úplnou svobodu tisku a sdělovacích prostředků, zaručení svobody shromažďování, spolčování, podnikání, svobodu pohybu a dodržování občanských práv a svobod. Dále žádali vypracování nové ústavy ČSSR bez vedoucí úlohy žádné strany a svobodné volby, reformu školství a kultury, požadovali nestrannost prokuratury a soudů, chtěli a žádali odloučit církve od státu, požadovali zrušení Lidových milicí, úpravy v armádě a SNB. V prohlášení nezapomněli ani na právo na zdravé životní prostředí.⁸⁹(příloha 2)

K tomu se Ing. Petr Veltrubský v rozhovoru po dvaceti letech vyjádřil, že se prohlášení OF opravdu splnilo a podle jeho názoru i mnoho navíc, co v počátcích Listopadu 1989 ještě ani netušili, ale přiznal, že samozřejmě není dnes všechno tak, jak si tehdy představovali. „Mne osobně nejvíc mrzí, že dodnes vlastně nevznikla opravdová občanská společnost, že sice nevládne jedna strana s velkým „S“, ale ty strany, které máme, se stále chovají tak, jako by stát byl jejich majetkem. Když mám někdy večer po zprávách opravdu černou náladu, tak si vzpomenu na Karla Kryla a jeho termín „demokratura“. Ale opravdu nechci být pesimistou, za těch 20 let se opravdu zlepšilo víc, než jsme ještě v létě roku 89 očekávali,“⁹⁰ řekl pan Petr Veltrubský.

⁸⁷ Viz příloha 1 – obrázek pamětní desky koordinačního centra OF na domě č. 403 v Arbesově ulici v České Lípě.

⁸⁸ Zaznamenáno z rozhovoru s PhDr. Miroslavem Hudcem dne 15. 3. 2016.

⁸⁹ Soukromý archiv p. M. Hudce, viz příloha 2: Programové prohlášení Občanského fóra v České Lípě.

⁹⁰ Státní okresní archiv Česká Lípa, Českolipský deník, 16. 11. 2009, číslo 267, autor: Alex Neugebauer: Jednota lidí v té době byla obrovská, str. 2.

Koordinátoři Občanského fóra v České Lípě ve svém prohlášení sdělovali, že veškeré důležité informace a náměty od občanů budou předávat veřejnosti co nejpřesněji.⁹¹ OF začalo shromažďovat podpisy obyvatel města Česká Lípa, kteří souhlasili s jeho programem. Svým podpisem stvrdilo k 3. 12. 1989 souhlas asi 2076 občanů.⁹² Zajímavostí je, že program českolipského OF byl zveřejněn 29. 11. 1989 v deníku Rudé právo.⁹³

4.2 Činnost Občanského fóra v České Lípě

Podle slov pamětníka, přímého účastníka a jednoho ze zakladatelů OF Česká Lípa pana Miroslava Hudce, vznikla skupina OF v České Lípě jako volné sdružení občanů. Lidé se konečně mohli poprvé po mnoha letech bez obav shromažďovat na náměstích a vyslovit nahlas svůj názor na tehdejší politické konání. Nemuseli se bát veřejně kritizovat politické i ekonomické poměry v našem státě. Každý občan se mohl svobodně vyjadřovat, vyslovit svoje návrhy, požadavky či řešení.⁹⁴ Všem novým příznivcům OF pan Hudec, jako mluvčí OF, vysvětloval charakteristiku hnutí slovy: „Občanské fórum je otevřené sdružení občanů, kteří mají kritický vztah k politice současného vedení našeho státu, a kteří se chtějí aktivně podílet na společenském a politickém životě. Nejde tedy ani o stranu, ani o odbornou organizaci. Členem fóra se stává každý, kdo se ze své vůle aktivně zúčastnil setkání (mítinku) fóra a souhlasí s jeho programem.“⁹⁵

Občanské fórum začalo mít jakousi strukturu. Střediskem bylo koordinační centrum a kolem vznikaly jednotlivé sekce (bezpečnostní, ekologická, zdravotnická, školská, sociální aj.) a komise, které vlastně suplovaly správní orgány.⁹⁶

4.3 Postoj KSČ

Mnozí tehdejší komunističtí funkcionáři se v prvních dnech po 17. listopadu chovali naprosto stejně suverénně, jako kdyby se nic nedělo. V pondělí 20. 11. sháněli svoje

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Vlastivědné muzeum v České Lípě. *Vlastivědné muzeum v České Lípě* [online]. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.muzeumcl.cz/obsah/1989>

⁹³ <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1989/11/29/1.png>

⁹⁴ Státní okresní archiv Česká Lípa- Českolipský deník, 16. listopadu 2009, číslo 267, autor: Miroslav Hudec- Českolipské Občanské fórum vysílalo rozhlasem po drátě, str. 2.

⁹⁵ Státní okresní archiv Česká Lípa – Českolipský nástup, číslo 49, ročník XXXIX, čtvrtek 7. prosince 1989, autor: M. Hudec- Informace Občanského fóra, str. 1.

⁹⁶ Zaznamenáno z rozhovoru s PhDr. Miroslavem Hudcem dne 15. 3. 2016.

příznivce, obyvatele České Lípy, kteří s nimi tehdy sympatizovali, ale i občany, kteří nepatřili mezi „soudruhy“, aby na OV KSČ podepsali petici, ve které se odsuzoval postoj studentů ze 17. listopadu.⁹⁷

Komunisté chtěli stále lidem dávat najevo, že oni mají vše pevně ve svých rukou. Jako příklad mi v rozhovoru pan Hudec vyprávěl, že právě v pondělí ráno byl ještě s dalšími „rebelanty“ předvolán na školský odbor ONV (jako školní psycholog spadal tehdy právě pod odbor školství), kde mu prý „soudruzi“ nutili podepsat připravené prohlášení odsuzující vystoupení pražských studentů v České Lípě. On sám byl mezi „hlídanými“, protože, dle jeho slov, měl u zdejších komunistických funkcionářů vroubek z doby vzniku Charty 77, kdy jej tlačili podepsat Antichartu a on odmítl prý se slovy, že nemůže přeci podepisovat něco, co ani nečetl.⁹⁸

Také mi sdělil, že zdejší odbor školství velmi tvrdě prosazoval normalizaci až do poslední chvíle a neuznávalo se zde žádné svobodné vyjádření, a proto bylo prý velmi složité ustát svůj postoj a nepodepsat. Přiznal, že ho tenkrát zachránil deník Mladá fronta (příloha 3), ve kterém vyšel článek podporující a sympatizující se studenty ze 17. listopadu a byl v naprostém rozporu s tím, co se psalo v Rudém právu. Mladá fronta zveřejnila prohlášení vedení SSM, které se studentů demonstrujících na Národní třídě zastalo.⁹⁹ Ještě dodal, že tím „soudruhy“ úplně rozhodil a trval na svém vyjádření, že nic podepisovat nebude. Zároveň i po tolika letech od revoluce zavzpomínal, že si všichni, kdo začínali v té době „sametovou revoluci“ v České Lípě, doopravdy oddychli až po zvolení Václava Havla prezidentem republiky 29. prosince 1989.

Komunisté se nechtěli jen tak vzdát a 24. listopadu 1989 vydalo OV KSČ prohlášení všem komunistům českolipského okresu (příloha 4). V tomto dopisu apelovali vysocí komunističtí funkcionáři na všechny své příznivce a kandidáty KSČ Českolipska, aby stáli za svým přesvědčením, zabránili stávkám a v závodech i na ostatních pracovištích zachovali klid potřebný pro práci.¹⁰⁰ Navíc 27. listopadu 1989 se ještě pokusili „svoji pravdu“ o straně a dokonalém socialistickém zřízení předat v odpoledních hodinách na náměstí v České Lípě formou „protidemonstrace“. Těm, kteří je nadále podporovali, zde přednesli komunisté

⁹⁷ Státní okresní archiv Česká Lípa – Českolipský deník, číslo 268, ročník VII, středa 17. listopadu 1999, viz příloha.

⁹⁸ Zaznamenáno z rozhovoru s PhDr. Miroslavem Hudcem dne 15. 3. 2016.

⁹⁹ Viz příloha 3 – úvodní strana deníku Mladá fronta, článek: Společné prohlášení, soukromý archiv M. Hudce.

¹⁰⁰ Viz příloha 4 – Dopis OV KSČ, soukromý archiv PhDr. Hudce.

sepsané „Prohlášení komunistů Českolipska“. V něm se obraceli na všechny „soudruhy“, aby chránili komunistickou stranu, nadále prosazovali socialistické hodnoty a pomohli zachovat klid a pořádek ve společnosti a odmítli anarchii, která překážela ve výrobě a veřejném životě.¹⁰¹ Tato poslední komunistická akce proběhla po dopolední generální stávce obyvatel České Lípy, členů OF a odborů. Ovšem již druhý den, 28. 11., přistoupil OV NF (Okresní výbor Národní fronty) řízený KSČ na jednání s Občanským fórem, které proběhlo v místním Velkém kině. Své postoje k dané situaci na jednání vyjádřili postupně zástupci Občanského fóra, OV KSČ a NF, Československé strany lidové a socialistické, SSM, Okresního národního výboru a Svazu ochránců přírody.¹⁰² Na jednání se účastníci domluvili, že se budou setkávat a společně projednávat aktuální politické záležitosti jednou týdně. Došlo k úspěšné první dohodě, která umožnila zvýšení publicity a politického vlivu OF tím, že konečně mohli představitelé hnutí beztestně vstoupit do místních sdělovacích prostředků.¹⁰³ Tím se otevřela jednání mezi OF a KSČ. V Městském kulturním domě Centrál (prozatímní sídlo OF) v České Lípě dne 30. 11. 1989 místní občané spolu s představiteli OF přivítali s obrovským nadšením oficiální zrušení ústavních článků 4 a 6 – konec nadvlády KSČ v Československu.¹⁰⁴

9. prosince 1989 byla svolána mimořádná okresní konference KSČ v Mímoní, na které se projednávala krizová situace v okresní stranické organizaci. Zúčastnilo se jí asi čtyři sta delegátů. Jednání mělo vycházet z programu KSČ „Za demokratickou socialistickou společnost ČSSR.“ Na konferenci se řešil nejen návrat bývalých členů strany vyloučených po r. 1968, ale i nový systém a přístup k veřejnosti, skoncování s minulostí, obnovení důvěry mezi voliči a předání budovy OV KSČ v České Lípě. Na zasedání OV KSČ, které proběhlo před konferencí, odstoupilo celé předsednictvo OV KSČ včetně tajemníků. Okresním stranickým orgánem byli zvoleni noví představitelé.¹⁰⁵

¹⁰¹ Státní okresní archiv Česká Lípa-Českolipský nástup, číslo 48, ročník XXXIX, čtvrtek 30. listopadu 1989, str. 1, Prohlášení komunistů Českolipska.

¹⁰² Státní okresní archiv Česká Lípa-Českolipský nástup, číslo 48, ročník XXXIX, čtvrtek 30. listopadu 1989, str. 1, Hana Zahradníčková: Cílem naší diskuse je pravda.

¹⁰³ Státní okresní archiv Česká Lípa – Českolipský nástup, číslo 45, ročník XL, čtvrtek 15. listopadu 1990, článek: Začalo to před rokem.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Státní okresní archiv Česká Lípa-Českolipský nástup, číslo 50, ročník XXXIX, čtvrtek 14. prosince 1989, str. 1, (ab)-Rozchod s minulostí podmínkou obnovy KSČ.

4.4 OF – šíření informací a zpráv

Koordinační centrum Občanského fóra v České Lípě chtělo co nejvěrohodněji informovat občany města o aktuálním dění v zemi. K tomu jim pomáhali zprávy, které přicházely z koordinačního centra z Prahy (telefonicky, faxem) a zároveň jezdili „spojky“ mezi Českou Lípou a Prahou a přiváželi letáky, různé materiály a čerstvé informace z ústředí.

Od pondělí 20. 12. 1989 se začali lidé scházet každý den v podvečer, v 17 hodin, na Mírovém náměstí (dnešní Náměstí T. G. M.), aby podpořili dění v Praze. Tyto demonstrace pořádali pražští vysokoškoláci spolu s českolipskými středoškoláky. Každým dnem se k nim připojovalo více občanů, kteří pochopili, že se blíží konec komunistické vlády a nebáli se projevit nahlas svoje názory. Lidé vždy zapalovali svíčky a poslouchali pražské studenty, kteří jim přinášeli čerstvé zprávy z Prahy. Dne 22. 11. se ke studentům připojili také členové nově vzniklého českolipského hnutí OF, aby s lidmi diskutovali a oznamovali jim nové informace ohledně politického dění v zemi. Některá shromáždění měla podle slov pamětníků konkrétní témata. Například 7. 12. zde předneslo OF požadavek, aby budova OV KSČ v České Lípě byla komunisty vyklizena a následně předána odboru školství. Měla zde vzniknout základní umělecká škola (vznikla a sídlí zde stále). Den poté, 8. 12., bylo shromáždění, podle slov přímých účastníků, věnováno Deklaraci lidských práv. Tato setkávání na náměstí trvala až do konce roku 1989, kdy se zde lidé naposledy sešli 31. 12. 1989 a vytvořili v rámci lidské solidarity řetězec lidí spojených rukama.

Zřejmě nejdůležitější shromáždění proběhlo na Mírovém náměstí v České Lípě 27. 11. 1989, kdy se zde uskutečnila v poledne generální stávka organizovaná českolipským OF a odbory za odstoupení tehdejší vlády v čele s L. Adamcem. Řečníci zde přednesli požadavky OF (podpora, odvolání, zkorumpovaných politiků, demokratizace veřejného života aj.). Náměstí tehdy zaplnily asi 4 tisíce lidí.¹⁰⁶ Tato významná událost byla pro Českou Lípou dost zlomová. (příloha 5)

Podle slov pamětníků se od 27. 11. přidávalo ke studentům a demonstrantům čím dál více dalších příznivců. Lidé začali mít jasnější představy o tom, co chtějí změnit. Jeden z požadavků byl prý pro Českolipsko velice zásadní. Obyvatelé České Lípy a okolí

¹⁰⁶ Státní okresní archiv Česká Lípa – Českolipský nástup, číslo 45, ročník XL, čtvrtek 15. listopadu 1990, článek: Začalo to před rokem.

požadovali co nejrychlejší ukončení těžby uranu, která velmi narušovala místní životní prostředí a podle mínění obyvatel se stala i příčinou změn ve zdejší sociální a ekonomické sféře. Proti těžbě uranu se postavili i mnozí horníci, které důsledkem práce v nebezpečných uranových dolech postihlo zdravotní postižení. A spoustu horníků se aktivně zapojilo do místních Občanských fór.¹⁰⁷

Bylo zřejmé, že lidé potřebovali o listopadových událostech stále hovořit, diskutovat a ptát se na aktuální dění, shromáždění dostávala svůj řád, proto se OF rozhodlo pořádat večerní setkání občanů nejprve v kině a poté v kulturním domě Centrál, kde mělo Občanské fórum své prozatímní sídlo.

Velmi důležitým dnem bylo 30. 11. 1989, kdy OF Česká Lípa uspořádala v Městském kulturní domě Centrál mítink, na který organizátoři pozvali funkcionáře Okresního národního výboru a Městského národního výboru Česká Lípa. Přítomní občané jim již mohli klást beze strachu otázky, kritizovat je, což by ještě před několika dny nepřípadalo v úvahu. Mítink měl mít původně formu klidného dialogu, ale vzhledem k daným okolnostem a možnosti svobodného projevu občanů shromáždění proběhlo bouřlivěji, než se předpokládalo.¹⁰⁸ Další mítink, tentokrát již po předchozí zkušenosti lépe organizovaný, proběhl 7. 12. 1989 a jeho cílem byla diskuze o předání budovy OV KSČ městu. Takovýto setkání proběhlo ještě několik.

OF zveřejňovalo svá stanoviska, postřehy a důležité události daného týdne v každém vydání týdeníku Českolipský nástup. Zde si každý občan mohl přečíst „Informace Občanského fóra“, které byly zpracovány většinou tiskovým mluvčím OF, ale i reakce KSČ, která také zveřejňovala své postoje a názory k dané „revoluční“ situaci.

K šíření informací a zpráv začalo OF v prosinci 1989 používat místní rozhlas po drátě. Dalo by se říci, že tento systém šíření zpráv OF bylo vlastně specifikum České Lípy. Výhoda místního rozhlasového vysílání spočívala v jeho rozmístění v mnoha veřejných budovách (školy, úřady, podniky aj.) a lidé byli zvyklí jej poslouchat. Touto formou předávalo OF nejdůležitější a hlavně pravdivé informace mezi veřejnost. Vysílání mělo jasné členění. Nejprve se oznamovali čerstvé zprávy z Prahy, poté místní události a ke konci nově vzniklá

¹⁰⁷ Zaznamenáno z rozhovoru s PhDr. Miroslavem Hudcem dne 15. 3. 2016.

¹⁰⁸ Státní okresní archiv Česká Lípa – Českolipský nástup, číslo 49, ročník XXXIX, čtvrtek 7. prosince 1989, str. 1, PhDr. M. Hudec-Informace Občanského fóra.

Občanská fóra. Veškeré materiály k vysílání se připravovaly v sídle OF v Arbesově ulici 403 a zpracovával je mluvčí.¹⁰⁹

Úplně první vysílání po drátě proběhlo 14. prosince 1989 a poslední 14. dubna 1990. Vysílalo se pravidelně jednou týdně vždy ve čtvrtek od 9. 00 do 9. 30. Zprávy moderovali Jana Važanová (Kolářová) a Miloslav Nový. Důvodem ukončení vysílání byly, podle slov tehdejšího mluvčí p. Hudce, nastávající volby a následná volební kampaň. Občanské fórum nechtělo být oproti ostatním kandidujícím stranám ve „výhodě“.¹¹⁰

Ve vysílání se k lidem dostala také kritika tehdejší politické situace a společnosti. OF se občanům snažilo vysvětlit, že obroda našeho státu nebude rychlá, projde trnitou cestou a bez pomoci všech a tvrdé práce to určitě nepůjde. Záruka pro změnu k lepšímu měla být nová vláda a nový prezident.¹¹¹

29. 12. 1989 na Mírovém náměstí proběhlo shromáždění OF a občanů České Lípy, kteří přišli společně oslavit zvolení Václava Havla novým prezidentem republiky. Zástupci českolipského Občanského fóra zde nahlas přečetli blahopřejný telegram panu V. Havlovi k jeho zvolení a přítomní spoluobčané znění schválili bouřlivým potleskem.¹¹²

Na druhou stranu je nutné podotknout, že v České Lípě (oproti Praze a velkým městům) s kandidaturou a následným zvolením V. Havla prezidentem mnoho občanů nesouhlasilo. Mezi lidmi se šířily pomluvy týkající se minulosti všech signatářů Charty 77, Havla nevyjímaje. Vadila jim Havlova neformálnost a někteří poukazovali i na jeho vadu řeči (ráčkování).¹¹³

4.5 Rekonstrukce Okresního národního výboru v České Lípě (ONV)

Počátkem roku 1990 bylo zřejmé, že v naší zemi nastala doba velkých změn. Padla totalitní vláda a po zvolení Václava Havla prezidentem, se Československo začalo ubírat

¹⁰⁹ Státní okresní archiv Česká Lípa- Českolipský deník, 16. listopadu 2009, číslo 267, autor: Miroslav Hudce- Českolipské Občanské fórum vysílalo rozhlasem po drátě, str. 2.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Dokumenty ze zápisu OF do vysílání po drátě, soukromý archiv pana Miroslava Hudce.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Státní okresní archiv Česká Lípa, Českolipský nástup, číslo 51-52, ročník XXXIX, čtvrtek 21. prosince 1989: Proč podporujeme kandidaturu Václava Havla? Prohlášení Občanského fóra.

cestou demokracie. K tomu ovšem bylo nutné provést změny nejen ve vedení státu, ale i ve vedení jednotlivých měst a obcí republiky.

Českolipští občané požadovali co nejrychlejší odstoupení vysokých funkcionářů ONV a jeho rekonstrukci. Dne 11. ledna 1990 došlo k mimořádnému plenárnímu zasedání členů ONV za přítomnosti zástupců různých politických stran, vyšších zákonodárných orgánů, předsedů NV a OF. Hlavním bodem byla rekonstrukce ONV. S okamžitou platností byli odvoláni ze svých funkcí předseda Janovský a místopředseda Medelský. Místopředsedkyni Mansfeldové bylo navrženo, aby zůstala ve své funkci až do dalšího plenárního zasedání. Novým předsedou ONV byl zvolen pan Němec a místopředsedou Ing. Kuneš. Nový předseda Němec zároveň požádal rezignujícího tajemníka JUDr. Hendrycha, aby setrval nadále ve své funkci.¹¹⁴ Zástupci OF zde přednesli prohlášení, ve kterém se plenární zasedání ONV omluvilo všem bývalým poslancům, funkcionářům a pracovníkům ONV za odvolání z jejich funkcí v letech 1968–1970, kvůli jejich postoji k politickým událostem r. 1968, kdy souhlasili s novými reformami a odsoudili vstup vojsk Varšavské smlouvy na naše území. Prohlášení bylo plenárním zasedáním ONV přijato. Taktéž byli navrženi noví kandidáti na uvolněná místa poslanců FS a ČNR z Českolipska, Ing. Petr Veltrubský, PhDr. Vojtěch Deyl a MUDr. Lenka Šepsová.¹¹⁵

Kromě změn na ONV došlo i ke změnám na MěNV, kde byl na základě veřejné ankety (15. 1. 1990 uspořádané Občanským fórem) o důvěře či nedůvěře odvolán předseda MěNV Česká Lípa František Dvořák. Novým předsedou Městského národního výboru byl zvolen Ing. Jaromír Štrumfa (předseda České strany sociálně demokratické v České Lípě).¹¹⁶

¹¹⁴ Státní okresní archiv Česká Lípa - Českolipský nástup, číslo 3, ročník XL, čtvrtek 18. ledna 1990, str. 1, čl.: Kádrové změny ve vedení ONV.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Státní okresní archiv Česká Lípa - Českolipský nástup, číslo 1, ročník XL, čtvrtek 4. ledna 1990, str. 1, čl.: Důvěra, autor PhDr. Miroslav Hudec.

5. Volby 1990

5.1 Vznik politických stran

Koncem roku 1989 a počátkem roku 1990, po ukončení čtyřicetileté „nadvlády“ KSČ, se v České Lípě začal rychle rozvíjet politický život. Vznikaly či se obnovily politické strany, které v době totality nebyly povoleny (Česká strana sociálně demokratická, Strana zelených, Československá strana zemědělská aj.), svou činnost obnovil Junák a vzniklo mnoho dalších organizací. Jejich činnost se rychle rozrůstala a mnoho z nich kandidovalo v prvních svobodných volbách.

Volby probíhaly na základě poměrného systému. Volební období se zkrátilo na dva roky. Vznikly desítky politických stran. Do Federálního shromáždění se „probojovalo“ 22 stran a do České národní rady jen 13.

V červnu r. 1990 proběhly první svobodné volby v Československu, čímž se splnil jeden z prioritních požadavků opozice v listopadovém revolučním období r. 1989. Konaly se volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění ČSFR, do České národní rady a na Slovensku současně proběhly volby do Slovenské národní rady. Uskutečnily se ve dnech 8. - 9. června 1990. Zájem občanů naší republiky byl veliký. Podle tehdejších statistik přišlo k volebním urnám přes 96 procent voličů a ti rozhodli o naprostém vítězství Občanského fóra (OF) v Čechách a Veřejnosti proti násilí na Slovensku (VPN). Tyto volby proběhly na základě poměrného systému, jež zaručil větší počet stran v parlamentu. Zajímavostí je, že tehdy se výjimečně ustanovilo volební parlamentní období pouze na dva roky. Křesla ve Federálním shromáždění a České národní radě obsadili kandidáti stran, které dosáhly na hranici pěti procent.

Výsledky voleb do Sněmovny lidu Federálního shromáždění, České národní rady a do Sněmovny národů Federálního shromáždění v r. 1990 ukazují následující tabulky.¹¹⁷

Výsledky voleb do Sněmovny lidu Federálního shromáždění v r. 1990		
<i>číslo strany</i>	<i>název strany</i>	<i>získané hlasy v %</i>
03	Československá strana socialistická	2.75
04	Hnutí za občanskou svobodu	0.30
06	Svobodný blok	0.80
07	Občanské fórum	53.15
08	Všelidová demokratická strana, Sdružení pro republiku	0.94
09	Volební seskupení zájmových svazů v ČR	0.66
10	Komunistická strana Československa	13.48
11	Spojení zemědělců a venkova	3.77
12	Soužití a maďarsko-demokratické hnutí	0.08
13	Československé demokratické fórum	0.32
18	Strana zelených	3.10
19	Hnutí československého porozumění	0.11
20	Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko	7.89
21	Sociální demokracie	3.84
22	Strana přátel piva	0.12
23	Křesťanská a demokratická unie	8.69

Tabulka 1: Výsledky voleb do Sněmovny lidu Federálního shromáždění v r. 1990

¹¹⁷ Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění konané ve dnech 8. - 9. 6.1990. *Volby* [online]. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/sl1990/u4>

Volby do České národní rady v roce 1990		
<i>číslo strany</i>	<i>název strany</i>	<i>získané hlasy v %</i>
03	Československá strana socialistická	2.68
06	Svobodný blok	1.04
07	Občanské fórum	49.50
08	Všelidová demokratická strana, Sdružení pro republiku	1.00
09	Volební seskupení zájmových svazů v ČR	0.84
10	Komunistická strana Československa	13.24
11	Spojenectví zemědělců a venkova	4.11
13	Československé demokratické fórum	0.33
18	Strana zelených	4.10
20	Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko	10.03
21	Sociální demokracie	4.11
22	Strana přátel piva	0.61
23	Křesťanská demokratická unie	8.42

Tabulka 2: Volby do České národní rady r. 1990 ¹¹⁸

Výsledky voleb do Sněmovny národů Federálního shromáždění		
<i>číslo strany</i>	<i>název strany</i>	<i>získané hlasy v %</i>
03	Československá strana socialistická	2.89
04	Hnutí za občanskou svobodu	0.29
06	Svobodný blok	1.09
07	Občanské fórum	49.96
08	Všelidová demokratická strana, Sdružení pro republiku	1.00
09	Volební seskupení zájmových svazů v ČR	0.76
10	Komunistická strana Československa	13.80
11	Spojenectví zemědělců venkova	3.99
13	Československé demokratické fórum	0.44
18	Strana zelených	3.44
19	Hnutí československého porozumění	0.12
20	Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost	9.10

¹¹⁸ <http://www.volby.cz/pls/cnr1990/u4>

	pro Moravu a Slezsko	
21	Sociální demokracie	4.17
22	Strana přátel piva	0.19
23	Křesťanská a demokratická unie	8.75

Tabulka 3: Výsledky voleb do Sněmovny národů Federálního shromáždění¹¹⁹

Na Českolipsku suverénně v prvních svobodných volbách do Sněmovny lidu Federálního shromáždění zvítězilo Občanské fórum (41 297 hlasů, 61%), na místě druhém se umístila Komunistická strana Československa (9133 hlasů, 13, 6%), na třetí příčce Spojenectví zemědělců a venkova (3391 hlasů, 5%) a na čtvrtém místě tehdy skončila Sociální demokracie (3151 hlasů, 4,7%).¹²⁰

Ve volbách do Sněmovny národů Federálního shromáždění zvítězilo na Českolipsku OF (38 714, 57, 6%), na druhém místě KSČ (9784, 14, 6%), dále se umístilo Spojenectví zemědělců a venkova (3623, 5, 4%), Česká strana sociálně demokratická (3587, 5, 3%), Strana zelených (3449, 5, 1%).

Ve volbách do České národní rady první příčku získalo na Českolipsku OF (31187, 55,4%), druhou příčku obsadila KSČ (9008, 13,5%), na třetí pozici se umístila Strana zelených (4412, 6,6%), dále Spojenectví zemědělců a venkova (4231, 6,3%) a Česká strana sociálně demokratická (3786, 5,6%).

Celkově se do voleb zapojilo na Českolipsku 15 stran, organizací či hnutí.¹²¹

¹¹⁹ <http://www.volby.cz/pls/sn1990/u4>

¹²⁰ Státní okresní archiv Česká Lípa, Českolipský nástup, číslo 24, ročník XL, čtvrtek 14. června 1990, PhDr. Dana Janečková, tisková mluvčí ONV-Výsledky voleb v našem okrese, str. 1.

¹²¹ Tamtéž.

Závěr

Letos tomu bude už 28 let, kdy v naší zemi padl komunistický režim. Nastalo období změn, které se odehrály v Československé socialistické republice na sklonku roku 1989, a které gradovaly v období od 17. listopadu do 29. prosince 1989. Stržena byla železná opona a skončila vláda jedné strany. Lidé tak po více než čtyřiceti letech mohli konečně svobodně dýchat a rozhodovat. Rovněž pod vlivem situace, která nastala na konci 80. let, se rozpadl „východní blok“ Evropě. Je to ve svém globálu zcela logické, neboť pro poslední léta komunismu byla typická jakási vnitřní agonie pramenící ze ztráty dynamiky, a to jak politické, tak i ekonomické. Většina společnosti již systému nevěřila. A tak nakonec vnitřní problémy a ztráta celkové ekonomické dynamiky vedly v roce 1989 k pádu komunistického režimu nejen v Československu, ale také v ostatních zemích východního bloku.

Sametová revoluce byla bezesporu jednou z nejvýznamnějších událostí našich novodobých dějin. České republice se podařilo naplnit heslo „Zpátky do Evropy“. Svědčí o tom mj. i včlenění České republiky do NATO, EU i přistoupení k Schengenské dohodě. Tyto základní atributy jsou také zárukou našeho demokratického vývoje. Nelze zapomínat, že to byla právě „sametová revoluce“, která otevřela cestu ke společensko-ekonomické transformaci, coby přechodu od komunistického systému, a centrálně plánované ekonomiky, k svobodné demokratické společnosti s tržní ekonomikou.

Cílem této práce bylo analyzovat situaci v době „sametové revoluce“ a následný polistopadový vývoj v České Lípě. Došla jsem k závěru, že informovanost o revolučních událostech v Praze byla v České Lípě velmi dobrá díky například místnímu rozhlasu po drátě, setkávání občanů České Lípy a členů OF na Náměstí T. G. Masaryka (dřívější Náměstí Míru) a prohlášení OF, která vycházela každý den v regionálním deníku - Českolipský nástup. Významnou roli sehrálo místní OF ve spolupráci s odbory, středoškolskými a vysokoškolskými studenty.

Díky těmto listopadovým událostem mohly být v červnu 1990 v Československu vyhlášeny svobodné volby, které suverénně vyhrálo Občanské fórum. Druhou pozici ovšem obsadila překvapivě KSČ. V České Lípě a na Českolipsku byla účast u prvních demokratických voleb po mnoha letech totalitního režimu vysoká. Nutno podotknout, že komunisté měli ve městě poměrně silnou základnu, což se projevilo u voleb, kde obsadili druhou příčku. Ovšem s naprostou převahou vyhrálo OF, čímž mohla nastat nová etapa ve vývoji České Lípy – etapa demokratická.

Archivní prameny

Státní okresní archiv Česká Lípa, fond OV KSČ Česká Lípa.

Soukromý archiv p. Miroslava Hudce, viz přílohy 1 – 6.

Tiskem vydané prameny

HONECKER, Erich. *Poslední zpověď*. Praha: ETC Publishing, 1994, 219 s. ISBN 80-901792-0-7.

Orální historie

Záznam z rozhovoru s panem PhDr. Miroslavem Hudcem, spoluzakladatelem a mluvčím OF v České Lípě ze dne 15. 3. 2016.

Periodika

Českolipský deník: Deníky Bohemia, SD Severočeské noviny. Ústí nad Labem: LABE. 1999, 2009.

Českolipský nástup: Týdeník OV KSČ a ONV v České Lípě. 1989, 1990.

Literatura

ASH, Timothy Garton. *Rok zázraků. Svědectví o revoluci roku 1989 ve Varšavě, Budapešti, Berlíně a Praze*. Praha: Paseka, 2009, 140 s. ISBN 978-80-7432-009-5.

BARTÁK, Jan. *Malá ilustrovaná encyklopedie A-Ž*. Praha: Levné knihy KMa, 2006, 1213 s. ISBN 80-7309-362-6.

BUREŠ, Jan, CHARVÁT Jakub, JUST Petr a ŠTEFEK Martin. *Česká demokracie po roce 1989*. 1. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4283-0.

CUHRA, Jaroslav. *České země v evropských dějinách*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2006, 360 s. ISBN 80-7185-794-7.

CUHRA, Jaroslav, ELLINGER, Jiří, GJURIČOVÁ, Adéla a SMETANA, Vít. *České země v evropských dějinách: díl čtvrtý od roku 1918*. 1. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-794-7.

CUHRA, Jaroslav, František KOUDELKA a Jiří SUK. *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985-1990*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny v Československu 1985-1990, 1999, 143 s. ISBN 80-85270-88-9.

KALINOVÁ, Lenka. *Konec nadějím a nová očekávání*. Praha: Academia, 2012, 400 s. ISBN 978-80-200-2043-7.

MARTÍNEK, Jiří. *Bulharsko*. Praha: Libri, 2009, 133 s. ISBN 978-80-7277-422-7.

MĚCHÝŘ, Jan. *Velký převrat či snad revoluce sametová?*. Praha: Progetto, ediční řada Československý spisovatel, 1999, 359 s. ISBN 80-86366-00-6.

MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století*. Praha: Naše vojsko, 1990, 400 s. ISBN 80-206-0180-5.

MOULIS, Vladislav, VYKOUKAL Jiří a VALENTA Jaroslav. *Vznik, krize a rozpad sovětského bloku v Evropě 1944-1989*. Ostrava: Amosium, 1991, 372 s. ISBN 80-85498-01-4.

OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny nové doby 1850-1993*. Praha: Scientia spol. s.r.o., 1995, 174 s. ISBN 80-85827-94-8.

OTÁHAL, Milan. *Normalizace 1969-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV, 2002, 105 s. ISBN 80-7285-011-3.

OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969-1989*. Praha: Maxdorf, 1994, 124 s. ISBN 80-85800-12-8.

PANÁČEK, Jaroslav, VOJTÍŠKOVÁ Marie a SMEJKAL Ladislav. *Z dějin České Lípy*. Česká Lípa: Magdalena Sobotová, 1999, 186 s. ISBN 80-238-4113-0.

PELIKÁN, Jan. *Jugoslávie a Pražské jaro*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Togga, 2008, 378 s. ISBN 978-80-7308-220-8 (FF UK), 978-80-903589-4-2.

SUK, Jiří. *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize: (od listopadu 1989 do června 1990)*. 2. Praha: Prostor, 2009, 507 s. ISBN 9788072602193.

SVATEK, Václav. *Od Husáka k Havlovi*. Praha: Orego, 2009, 175 s. ISBN 978-80-86741-86-4.

TEJCHMAN, Miroslav. *Nicolae Ceaușescu: Život a smrt jednoho diktátora*. Praha: NLN-Nakladatelství Lidové noviny, 2004, 205 s. ISBN 80-7106-503-X.

THOMAS, Daniel C. *Helsinský efekt: mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. Praha: Academia: ČSDS, 2007, 322 s. ISBN 978-80-200-1506-8.

WEGS, J. Robert a LADRECH Robert. *Evropa po roce 1945*. Praha: Vyšehrad, 2002, 371 s. ISBN 80-7021-507-0.

Internetové zdroje

Antonín Novotný. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. Ústav pro studium totalitních režimů [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/antonin-novotny>

Český statistický úřad. *Historický lexikon obcí ČR 1869 - 2005 - 1. díl* [online]. 2007-03-03, [cit. 2014-12-11].

Pád komunismu v Maďarsku. *Studená válka* [online]. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: http://studenavalka.cz/pad_komunismu_v_madarsku.htm

Revoluce se před 25 lety rodila na českolipském náměstí i v kině. *Českolipský deník* [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2014 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: http://ceskolipsky.denik.cz/zpravy_region/revoluce-se-pred-25-lety-rodila-na-ceskolipskem-namesti-i-v-kine-20141115.html

Sjezd spisovatelů zahájil před 45 lety Pražské jaro. *Literární noviny* [online]. Literární noviny, 2012 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://literarky.cz/kultura/95-literatura/10295-sjezd-spisovatel-zahajil-ped-45-lety-praske-jaro->

Tajné akce StB: Akce Asanace. *Česká televize* [online]. 2008 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221003-akce-asanace/>

Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie České republiky: Celostátní projekt "KLÍN". *Ministerstvo vnitra* [online]. 1999 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.cibulka.com/stblist/klin.html>

Vlastivědné muzeum v České Lípě. *Vlastivědné muzeum v České Lípě* [online]. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.muzeumcl.cz/obsah/1989>

Volby do České národní rady konané ve dnech 8. - 9. 6.1990. *Volby* [online]. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/cnr1990/u4>

Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění konané ve dnech 8. - 9. 6.1990. *Volby* [online]. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/sl1990/u4>

Volby do Sněmovny národů Federálního shromáždění konané ve dnech 8. - 9. 6.1990. *Volby* [online]. [cit. 2016-07-21]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/sn1990/u4>

Vzpomínky zakladatelů OF vrátily Lípu na chvíli v čase. *Českolipský deník* [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2014 [cit. 2016-07-21]. Dostupné z:

<http://www.denik.cz/liberecky-kraj/vzpominky-zakladatelu-of-vratily-lipu-na-chvilku-v-case-20141120-36bo.html>

<http://www.89.usd.cas.cz/cs/1988.html>

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1989/11/29/1.png>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Obrázek pamětní desky koordinačního centra OF na domě č. 403 v Arbesově ulici v České Lípě.

Příloha č. 2: Programové prohlášení Občanského fóra v České Lípě ze dne 23. 11. 1989.

Příloha č. 3: Úvodní strana deníku Mladá fronta, článek: Společné prohlášení ze dne 20. 11. 1989.

Příloha č. 4: Dopis OV KSČ v České Lípě, článek: Výzva komunistům Českolipského okresu ze dne 27. 11. 1989.

Příloha č. 5: Generální stávka v České Lípě na Mírovém náměstí (dnes Náměstí T. G. M.), pondělí 27. 11. 1989, soukromý archiv pana Miroslava Hudce.

Příloha č. 6: Identifikační karta člena pracovní skupiny OF Česká Lípa a delegačka na okresní sněm OF, soukromý archiv Miroslava Hudce.

Příloha č. 7: Usnesení z mimořádné okresní konference KSČ ze dne 9. 12. 1989.

/Státní okresní archiv Česká Lípa, fond: OV KSČ Česká Lípa, inv. č. 1, ev. č. KT 6. /

Příloha č. 8: Dopis OV KSČ: Všem komunistům Českolipského okresu!

/Státní okresní archiv Česká Lípa, fond: OV KSČ Česká Lípa, inv. č. 21, ev. č. K 35. /

Příloha č. 9: Návrh na svolání manifestace komunistů.

/Státní okresní archiv Česká Lípa, fond: OV KSČ Česká Lípa, inv. č. 22, ev. č. KT 207. /

OF

Programové prohlášení Občanského fóra v České Lípě

Občanské fórum je otevřené sdružení občanů, kteří se chtějí aktivně podílet na společenském a politickém životě. Nemá statut politické strany, účastníkem se stává každý, kdo se ze své vůle aktivně zúčastní setkání fóra a souhlasí s jeho programovým prohlášením.

V podmínkách českolipska koordinuje činnost prozatímní pracovní skupina vzniklá 23. 11. 1989 ve složení :

Račim Pielik	Vojtěch Deyl	Miroslav Hudec
Zdeněk Jelínek	Vladimír Kadlec	Mirka Kalvodová
Jiří Kalvoda	Václav Klapka	Jiří Kočí
Vladimír Stedile	Josef Srkal	Jan Suchý
Roland Schür	Zdeněk Valášek	Petr Veltrubský

Cítíme se být součástí celonárodního Občanského fóra a stavíme se za splnění následujících požadavků :

1. Žádáme vytvořit z České národní rady skutečný parlament českého národa, ve kterém budou mít zastoupení všechny složky naší společnosti.
2. Žádáme úplnou svobodu tisku a všech ostatních hromadných sdělovacích prostředků.
3. Žádáme zaručit svobodu podnikání, shromažďování, spolčování, pohybu, svědomí a další občanská práva a svobody.
4. Žádáme neprodlené vypracování nové ústavy ČSSR, ve které nebude zakotvena vedoucí úloha žádné strany a požadujeme provedení svobodných voleb.
5. Žádáme odideologizování školství a kultury a oddělení kultury od státního řízení.
6. Žádáme zaručit nestrannost soudů a prokuratury a vytvoření skutečného právního státu.
7. Žádáme důslednou odluku církve od státu.
8. Žádáme nezávislé odborové hnutí a nezávislé studentské organizace.
9. Žádáme zajištění stejné právní ochrany všem formám vlastnictví.
10. Žádáme depolitizaci armády a SNB a zrušení LM.
11. Žádáme reálné zajištění práva na zdravé životní prostředí.

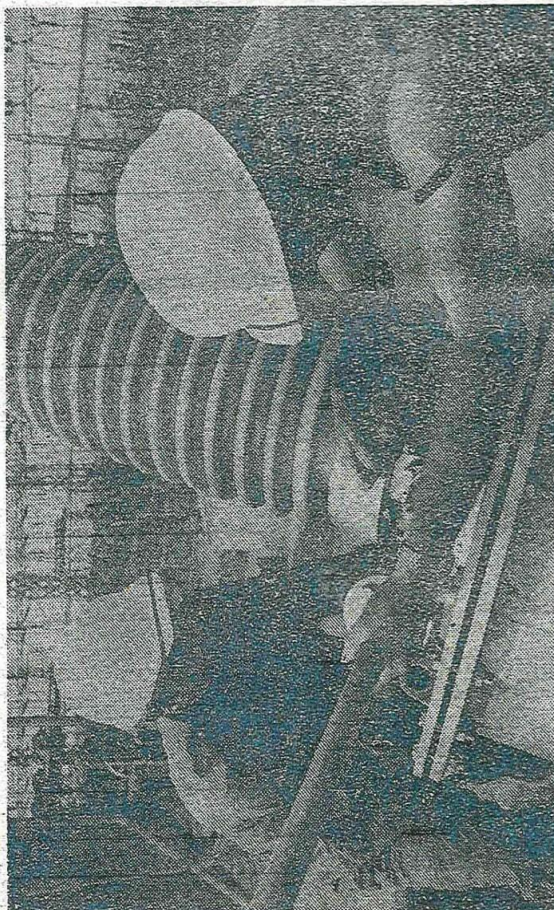
Občanské fórum v České Lípě se bude také podílet na řešení konkrétních problémů okresu Česká Lípa. Pracovní skupina bude jako koordinátor shromažďovat veškeré náměty občanů, sdělovat je co nejširšímu okruhu občanů a ve spolupráci s nimi usilovat o jejich řešení.

Občanské fórum

maladi fronta

STAY

[illegible]

2026 100th

Beroun (brp). — Ještě sluce
rádění nezačala plesová sezóna,
škola sály, salónky i foyer Spo-
čenského domu hvězda v Berou-
n, začaly už tuto sobotu pořá-
nec — tanec obchodní. Konala
tu totiž šestá podzimní burza sbě-

KOLEKTIV ZE SVITU ZVÍTĚZIL V AKCI 2000+1 AIP

PROGRAM KRESLI ROTY

Die folgenden Punkte sind zu be-
achten:

PRAGOVNÍCI Transformují Středoslovenských energetických závodů na Liptovské Maře končí práci s reaktivními pracemi a opravami před zahájením svého provozu tohoto významného energetického "vzvodného uzlu".

ФОТО: ЦТК — В. ГАВЧО

SPOLNÉ PROBLÉMY

P r a h a. — Za účasti předsedy ČV SSM V. Mohority se včera sešla k mimořádnému společnému zasedání předsednictva MV SSM a MVR SSM, která přijala následující prohlášení:

[illegible][illegible][illegible]

3. píná podpurného proláskání CSÚV SSM ze dne 17. listopadu 1989 a pípípojnéme se k výzvé fakultnímu výboru SSM, aby se zaasádlí proti pípípadným neoprávněným postúhám studentů, kteří se události účastní.

4. jako prostředek, za jediný možný celospolečenský dialog mezi všemi, ně situace je skutečně otevřený celospolečenský dialog mezi všemi, kdo o něj usilují. Zároveň důrazně odmítáme všechny sily, kterým jde o kontakt a náhlý distancování se od nich.

5. Vyzýváme studenty a mládež k uvážlivému jednání. Zachovávejme si jednotu. Žádáno státní orgány o citlivé řešení vzniklých situací v jednotě. Bráněno politickými prostředky a urychleně zaujati státní orgány k nauce a práci.

V Praze dne 19. listopadu 1989, 15.30 h.

D o p i s ÚV KSČ

Všem komunistům Československého okresu I

Vážené soudružky a soudruzi,

Okresní výbor Komunistické strany Československa v České Lípě se obrací k vám, komunistům a kandidátům KSČ našeho okresu s přesvědčením, že všichni svým aktivním postojem, svědomitou a odpovědnou prací a uvážlivým jednáním, vytvoříte podmínky pro konsolidaci politické situace.

Okresní výbor na základě závěrů mimořádného zasedání ÚV KSČ z 24. listopadu 1989 se obrací ke komunistům okresní stranické organizace s naléhavou žádostí za vytvoření jednoty a akceschopnosti celé členské základny. Učíníte vše potřebné, aby akce vedené proti základům socialismu v naší vlasti byly v závodech, družstvech, na školách a v dalších pracovníštích eliminovány a byla zajištěna plynulá práce, klid a pořádek.

Otevřené hovořte v pracovních kolektivech i s mládeží o aktuálních problémech a v rámci konstruktivního dialogu přijímejte společná východiska, aby se stávka nestala prostředkem k řešení.

Oceňujeme ty pracovní kolektivy, hospodářské pracovníky, funkcionáře strany i společenských organizací sdružených v Národní frontě, kteří svým třídím a občanským postojem pomáhají řešit krizovou situaci.

Jsme přesvědčeni, že stranické organizace se sjednotí a budou rozhodně postupovat v duchu přijatého usnesení ÚV KSČ.

99

012

U s n e s e n í z mimořádné okresní konference KSČ
 dne 9. 12. 1989

I. Mimořádná okresní konference:

1. Schválila stanovisko mimořádné konference pro mimořádný sjezd KSČ.
2. Projednala a schválila návrhy, aby ss.
..... MUDr. Zajíc, Samek, náhr. Holý
byli za okresní organizaci zařazení do širšího výběru
nového ÚV KSČ.
3. Zvolila delegáty na mimořádný sjezd KSČ v tomto složení
ss. MUDr. Zajíc, Samek, Holý, Nepraš, Gleich,
Kovář, Volejník, Skřivan, Činka /náhr. Kafková/
.....

II. Mimořádná okresní konference :

1. Schvaluje postup současného předsednictva KSČ ve vztahu
k 17. 11. 1989, odsouzení dosavadních metod práce KSČ
a přehodnocení událostí v roce 1968 a prohlašuje,
že okresní stranická organizace se bude těmito příslušnými
přístupy řídit ve své další práci
2. Vyslovila důvěru současnému OV KSČ a nově zvolenému
předsednictvu KKE OV KSČ do řádné okresní konference
3. Je toho názoru, že je třeba především usilovat o zachování
členské základny. K tomu je nutné :
 - a) v ZO KSČ zvážit, a kde to bude zapotřebí, provést
nové volby výboru, aby v čele těchto základních organizací
KSČ stáli členové KSČ s přirozenou autoritou, svědomití
a čestní.
 - b) vytipovat místní problémy v působnosti ZO KSČ a politicky
prosazovat jejich řešení
 - c) aby OV KSČ zajistil informovanost členů včas argumentační
prostředky pro činnost ZO KSČ

D o p i s ÚV KSČ

Všem komunistům Českolipského okresu !

Vážené soudružky a soudruzi,

Okresní výbor Komunistické strany Československa v České Lípě se obrací k vám, komunistům a kandidátům KSČ našeho okresu s přesvědčením, že všichni svým aktivním postojem, svědomitou a odpovědnou prací a uvážlivým jednáním, vytvoříte podmínky pro konsolidaci politické situace.

Okresní výbor na základě závěrů mimořádného zasedání ÚV KSČ z 24. listopadu 1989 se obrací ke komunistům okresní stranické organizace s naléhavou žádostí za vytvoření jednoty a akceschopnosti celé členské základny. Učiňte vše potřebné, aby akce vedené proti základům socialismu v naší vlasti byly v závodech, družstvech, na školách a v dalších pracovníštích eliminovány a byla zajištěna plynulá práce, klid a pořádek.

Otevřeně hovořte v pracovních kolektivech i s mládeží o aktuálních problémech a v rámci konstruktivního dialogu přijímejte společná východiska, aby se stávka nestala prostředkem k řešení.

Oceňujeme ty pracovní kolektivy, hospodářské pracovníky, funkcionáře strany i společenských organizací sdružených v Národní frontě, kteří svým třídním a občanským postojem pomáhají řešit krizovou situaci.

Jsme přesvědčeni, že stranické organizace se sjednotí a budou rozhodně postupovat v duchu přijatého usnesení ÚV KSČ.

Očekáváme od komunistů v Národní frontě, aby svojí činností napomohli k plnoprávné spolupráci a spoluodpovědnosti všech občanů při řešení současných úkolů.

Jsme toho názoru, že usnesení mimořádného zasedání ÚV KSČ dává návod k překonání současné politické krize a pokračování v nastoupené cestě k budování socialismu, přestavby ve všech oblastech společenského života.

ÚV KSČ věří, že okresní stranická organizace se ideově i organizačně stmelí a stane se pevným oddílem Komunistické strany Československa.

Okresní výbor KSČ
v České Lípě

D i s k u s e

Návrh na svolání manifestace komunistů

Přednesl: Zach Vojtěch
ved. tajemník OV KSČ

ústně

s. Zach

- přečetl dálnopis o jednání KV

s. Kubát

- seznámil s dálnopisem KV k situaci v kraji

s. zach

- seznámil POV KSČ s prohlášením Obč. fóra
- po zhodnocení situace - mítinky v Č. Lípě a v N. Boru
- stupňuje se agresivita
- jiná reagence dnes - seže se proti státní moci
- názory u stolu nejsou shodně s davem
- na základě našich opatření z mimořádného zasedání chceme svolat shromáždění komunistů
- první záměr byl na zimní stadion - po prověření nelze uskutečnit
- druhá varianta - Mimoň Dům družby - chtěli jsme navázat na historii
- třetí záměr, který převládá, podpořil ho s. Šindelář a s. Zajíc - půjdeme na náměstí - když se podaří sejít 1000 komunistů bude to více než je jich, když 2000 bude to vítězství - pro tento krok jsme se rozhodli bez vás obracíme se na vás s radou
- naše rozhodnutí nese rizika - můžeme očekávat, že na náměstí budou i jiní - nechceme, aby jich bylo více než nás

s- Drudík

- návrh jsem podpořil na základě jednání s komunisty OV KSČ
- nabádají nás k ofenzívě
- jako předseda návrhové komise na zasedání - tam jsem se zamýšlel nad touto variantou - myslím si, že je to správné - doporučil to i s. Zajíc - proto je přizván s. Dvořák, předseda MěNV